

Poticanje na čitanje

Amidžić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:175182>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-31**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

SMJER BIBLIOTEKARSTVO

Ak. god. 2021./2022.

Kristina Amidžić

Poticanje na čitanje

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Radovan Vrana

Zagreb, 2022. godina

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Htjela bih se zahvaliti svojim roditeljima, Gordani i Thomasu, koji su mi bili velika potpora tijekom fakultetskog doba. Zatim svojoj baki Slavici i dragom Horstu bez kojih danas ne bih bila ovdje gdje jesam. Potom, želim zahvaliti Bruni koji me usmjeravao na pravi put i bio stalna potpora. Za kraj veliko hvala mom mentoru prof. dr. sc. Radovanu Vrani, naročito na strpljenju, trudu i pomoći pri izradi ovog diplomskog rada.

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Povijest čitanja.....	2
3. Važnost čitanja.....	6
3.1. Čitalačka pismenost.....	7
3.2. Digitalna pismenost.....	9
4. Čitalačka kultura i poticanje na čitanje.....	10
4.1. Čitalačka kultura u Hrvatskoj.....	10
4.1.1. Nacionalna strategija poticanja čitanja.....	11
4.1.2. Projekti poticanja čitanja u Hrvatskoj.....	13
4.2. Čitalačka kultura u ostatku Europe.....	17
4.2.1. Reading Aloud Day (Njemačka).....	18
4.2.2. Drop Everything and Read (Irska).....	18
4.2.3. Reading Week (Finska).....	19
4.2.4. Children's Reading Days (Češka).....	19
4.2.5. The Austrian Reading Aloud Day (Austrija).....	19
5. Godina čitanja 2021.....	20
5.1. Gradska knjižnica Zadar.....	21
5.2. Knjižnice grada Zagreba.....	21
5.3. Gradska knjižnica Požega.....	22
5.4. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek.....	23
5.5. Knjižnica Ekonomskog fakulteta u Zagrebu.....	23
5.6. Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu.....	24
5.7. Središnja medicinska knjižnica u Zagrebu.....	24
6. Čitanje knjiga u izazovnim vremenima.....	24
6.1. Biblioterapija.....	25
7. Istraživanje utjecaja epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike studenata.....	26
7.1. Svrha i ciljevi istraživanja.....	28
7.2. Metodologija istraživanja.....	28
7.3. Rezultati istraživanja.....	29
7.3.1. Demografske karakteristike ispitanika.....	29
7.3.2. Općenite čitalačke navike ispitanika.....	30
7.3.3. Karakteristike čitanja elektroničkog sadržaja.....	31
7.3.4. Učestalost čitanja i posuđivanja knjiga iz knjižnice kod ispitanika prije i nakon uvođenja epidemioloških mjera.....	32

7.3.5. Utjecaj epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike ispitanika	33
7.4. Rasprava i zaključak istraživanja	37
8. Zaključak.....	41
9. Literatura.....	43
10. Prilozi.....	50
10.1. Anketni upitnik	50
Sažetak.....	56
Summary	57

1. Uvod

Čitanje i njegovo poticanje od iznimne je važnosti za svakoga od nas. Čitanje pruža puno pozitivnih učinaka kao što su razvoj empatije i socijalnih vještina, smanjenje stresa i anksioznosti, razvoj kognitivnih vještina što pozitivno utječe na razvoj mozga, proširuje naš vokabular i utječe na pozitivan razvoj pojedinca ali i društva općenito. Zbog toga je ključno da odmalena steknemo naviku čitanja te ju održavamo kroz cijeli život. Naravno, navika čitanja može se steći i u kasnijim godinama ali ju je puno teže održavati. Postoje brojni motivi za čitanje koji se dijele na vanjske i unutarnje o kojima će biti govora nešto kasnije u radu. Ulogu poticanja na čitanje imaju prvenstveno roditelji i školski sustav te naravno knjižnice kao ustanove koje prikupljaju, sređuju, obrađuju, pohranjuju i daju na korištenje knjižničnu građu. Zbog toga će se u ovom radu prikazati kako se ta uloga ispunjava u Hrvatskoj ali i kako vanjski čimbenici poput pandemije bolesti COVID-19 mogu utjecati na čitalačke navike.

Svrha ovog rada je prikazati važnost čitanja i čitalačke pismenosti te prikazati stanje Hrvatske u razvoju čitalačkih navika i ukratko stanje u ostatku Europe. U uvodnom dijelu rada ukratko se opisuje povijest i razvoj čitanja te se opisuje važnost čitanja s naglaskom na čitalačku pismenost. U drugom se dijelu opisuje čitalačka kultura i poticanje na čitanje unutar Hrvatske gdje su navedeni neki od projekata poticanja na čitanja kao i ukratko objašnjena svrha Nacionalne strategije poticanja čitanja. Zatim se opisuje čitalačka kultura u ostatku Europe i prikazuje nekoliko projekata unutar iste. Nakon toga opisuje se Godina čitanja 2021. u kojoj su mnogobrojne knjižnice i organizacije diljem Hrvatske brojnim aktivnostima poticale svoje građane na čitanje. Završni dio opisuje ulogu čitanja knjiga u izazovnim vremenima te predstavlja istraživanje studenata u Republici Hrvatskoj u kojem se ispitivao utjecaj epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na njihove čitalačke navike.

2. Povijest čitanja

Priča o knjizi započinje u drevnoj Mezopotamiji, gdje su Sumerani stvorili najimpresivniju civilizaciju u povijesti čovječanstva na kojoj će se kasnije razviti ostale civilizacije Srednjeg istoka (Stipčević, 2006). Poznati su zbog gradnje sumerskih gradova, golemih hramova, sustava za navodnjavanje i ostalih dostignuća u znanosti i književnosti. U pogledu samoga pisma nije sa sigurnošću dokazano jesu li upravo Sumerani prvi razvili sustav kako grafički prikazati misli, ali to se smatra najprihvatljivijom pretpostavkom (Stipčević, 2006). Kao pisaci materijal upotrebljavali su glinu i to tako da su na mekanu površinu utiskivali znakove sa zaoštrenom pisaljkom te ju sušili na suncu. Glinene pločice čuvali su u posebnim prostorijama u sklopu kraljevskih palača, hramova ili škola. Upravo te prostorije možemo smatrati vrstom knjižnica-arhiva gdje su Sumerani na policama čuvali pločice neovisno o njihovom sadržaju (Stipčević, 2006). Njihova je kultura dominirala preko tisuću i petsto godina te su za to vrijeme zapisani brojni tekstovi različitog sadržaja. Na primjer, popularna priča o Gilgamešu sačuvana je u bezbroj primjeraka i varijanata te je prepisivana ne samo od Sumerana, već i od mnogih drugih naroda koji su obitavali na tom prostoru (Stipčević, 2006). Sumerani su prvi koji su zapisivali svoja znanstvena, tehnološka, literarna i mitološka djela, s namjerom čuvanja za buduće naraštaje. Dakle, oni su prvi narod koji je knjigama namijenio ulogu koja vrijedi i danas, a to je „da bude čuvarica čovjekovih intelektualnih i tehnoloških dostignuća, ali i da služi državnim, nastavnim i drugim svakodnevnim potrebama“ (Stipčević, 2006, str. 15). Kada se govori o knjigama i književnosti u starim kulturama Srednjeg istoka, vrijedi spomenuti i grad Ugarit na kojemu su se križali najbitniji trgovački putevi i kulturni utjecaji tog doba. Iz mnogih arheoloških podataka do kojih se došlo iskopavajući ovaj stari grad, može se reći da je knjiga u ugaritskom visokom društvu bila vrlo utjecajna te da su neki literarni, kao i znanstveni tekstovi, bili obvezna lektira za svakog obrazovnog čovjeka (Stipčević, 2006). Svatko tko je htio biti prihvaćen u društvu trebao je poznavati barem neka od djela sumersko-babilonske literature i imati ih u svojoj privatnoj knjižnici jer je to bio esencijalni dio općeg obrazovanja. Stipčević (2006.) navodi kako je i u Egiptu pisana riječ bila osobito cijenjena jer su vještine čitanja i pisanja svakom Egipćaninu osiguravale privilegirani položaj u društvu.

Minojska kultura na Kreti i kasnije mikenska kultura na grčkom otoku, prve su kulture koje su razvile mnoge elemente gradske civilizacije koji su označili početak europskog duha u književnosti, umjetnosti ali i kulturi općenito, te su prve kulture na europskom tlu koje su

počele upotrebljavati pismo (Stipčević, 2006). Zanimljivo je da je pismenost u kretsko-mikenskoj civilizaciji služila samo za potrebe administracije pa ne čudi kako je broj onih koji su znali pisati i čitati bio mali. No, činjenica da je pismenost bila njegovana samo u birokratsko-administrativne svrhe ne znači da književnost nije bila prisutna i u društvu. Pretpostavlja se da se književnost u najstarijim grčkim civilizacijama, kao i u onoj kasnijoj iz klasičnog doba, prenosila ne pisanim, već usmenim putem. Od sredine 5. stoljeća pr. Krista na dalje, glavni grad Grčke, Atena, postaje središte knjižne kulturne s veoma raširenom pismenošću. Sve važnije odluke i državne isprave uklesavale su se u kamen ili zapisivale na papirusu i koži te izlagale na javnom mjestu (Stipčević, 2006). Ti običaji pokazuju da je veliki dio naroda znao čitati te da je pismena komunikacija između vlasti i naroda bila moguća. No razvijeni intelektualni život i pismenost naroda u Ateni nije doveo do toga da se u književnosti usmena komunikacija zamijeni pisanom. Popularni narodni pjevači tzv. rapsodi, prenosili su s naraštaja na naraštaj brojne pjesme, poznate epove kao što su Ilijada i Odiseja, mitološke priče i slično. Često su i sami nadopunjavali recitacije svojim dodacima što je dovelo u pitanje autentičnost djela (Stipčević, 2006). Situacija se napokon mijenja u helenističkom dobu tijekom kojeg se razvija knjižničarska djelatnost te se počinju graditi mnoge knjižnice što dovodi do pisanja brojnih knjiga. U vrijeme Aleksandra Velikog i njegovih osvajanja, helenski svijet dobiva sve više važnih kulturnih središta u tadašnjem grčkom svijetu te decentralizacija grčke kulture dovodi do „definitivne afirmacije pisane riječi kao prenositelja znanstvenih i drugih informacija“ (Stipčević, 2006, str. 77). Tijekom 1. stoljeća pr. Kr u Rimu, potražnja i proizvodnja knjiga bila je tolika da su se ideja o jednoj velikoj javnoj knjižnici mogla i ostvariti. Naime, Julije Cezar je došao na tu ideju po uzoru na poznatu Aleksandrijsku knjižnicu koja je u Egiptu nažalost stradala u požaru. Kako Julije Cezar tijekom svoga života nije uspio realizirati naum o izgradnji knjižnice, to čini njegov prijatelj Azinije Polion koji osniva prvu javnu knjižnicu u Atrium Libertatisu (Stipčević, 2006). Krajem republikanskog vremena razvija se knjižničarska mreža koja će dostići svoj vrhunac u vremenu ranog Carstva.

Razdoblje ranog srednjeg vijeka obilježeno je brojnim ratovima i pustošenjima barbara što je rezultiralo propadanjem školskog sustava na kojem se temeljila antička kultura (Stipčević, 2006). Pismenost je opstala samo u samostanima, a izvan njih nepismenost je bila gotovo potpuna. Zbog toga se pismena komunikacija ponovo vratila na usmenu, a pismenost je postala privilegija odabranih koji su mogli samostalno odlučivati koje će knjige prenositi drugima. To su bili svećenici koji su shvatili moć knjige kao način širenja kršćanske ideje, te su u sklopu samostana osnivali prepisivačke radionice gdje su pisari radili danonoćno.

Prepisivačka je aktivnost samostana sve više rasla te u 8. stoljeću postala središtem intelektualne snage. Jedan od najpoznatijih primjera jest benediktinski samostan na Monte Cassinu kojega je osnovao sv. Benedikt iz Nursije. Prema Stipčeviću (2006.) upravo će „benediktinski red što ga je on osnovao, biti glavni nositelj pismenosti i učenosti u mnogim dijelovima Europe“ (Stipčević, 2006, str. 189). Prepisivači su smjeli naglas izgovarati tekstove koje su prepisivali ali to se promijenilo početkom 9. stoljeća. Razvija se tzv. nijemo čitanje koje čitatelja približava tekstu i njegovim riječima te omogućava slobodan odnos s knjigom. Svaki je čitatelj mogao pomno razmotriti tekst, o njemu promišljati i na osoban način komunicirati s njime. No tijekom 13. st dolazi do propadanja samostanske knjižne kulture kao i propadanja same pismenosti među redovnicima (Stipčević, 2006). O tome nam svjedoče humanisti koji su u potrazi sa starim djelima zalazili u samostanske knjižnice. Poznati talijanski pisac Giovanni Boccaccio (14. stoljeće) ispričao je u kakvom je lošem stanju zatekao knjižnicu u Monte Cassinu. Dočekala su ga otvorena vrata, pusta knjižnica puna knjiga prekrivenih prašinom i zaraslom travom na prozorima knjižnice. Takva nebriga redovnika prema knjigama i knjižnicama rezultiralo je time da je svatko mogao doći u njezine prostore i uzeti knjige koje su htjeli. Tako je npr. sam Boccaccio iz montekasinske knjižnice uspio odnijeti vrlo rijetke Tacitove i Varonove rukopise (Stipčević, 2006). Također nije bilo ni rijetko da su nezainteresirani i polupismeni redovnici poklanjali ili prodavali čak i najvrjednije knjige iz svojih knjižnica. To je doprinijelo tome da se brojna zaboravljena djela antičkih pisaca ponovno pojave u javnosti pomoću lovaca na rukopise, koji su uspješno otuđili rijetke rukopise iz samostanskih knjižnica.

U vrijeme renesanse ponovno se rodila antika i njen pogled na svijet. Gradovi cvjetaju, razvija se trgovina, ljudi počinju više putovati i otkrivati svijet te razvoj znanosti budi ono intelektualno u ljudima. Sve više ljudi počinje čitati za svoju dušu, ali i kako bi zadovoljili svoju intelektualnu znatiželju. Kao rezultat probuđenog zanimanja za pisce iz antičkog doba, brojna se gospoda počinju natjecati tko će imati više skupocjenih i vrijednih rukopisa u vlastitoj knjižnici. Broj knjiga nastalih u to doba vrlo je velik i od iznimne važnosti. Tijekom 12. i 13. stoljeća velike gospodarske i kulturne promjene u Europi dovele su do stvaranja prvih sveučilišta koji ponovno pokreću službu prepisivanja i raspačavanja knjiga (Stipčević, 2006). Za razliku od prepisivanja u samostanima, u ovo vrijeme postupak prepisivanja shvaća se vrlo ozbiljno te nastaju i komisije čiji je zadatak bio pomno čitati tekstove rukopisa prije nego se davao na prepisivanje, kontrolirati ispravnost predložaka iz kojih su se prepisivali tekstovi i određivati cijene knjiga. S vremenom se skriptoriji koji su djelovali na sveučilištima šire i dalje

– u sam grad. Laički skriptoriji u gradu postaju samostalni pogoni koji posluju profitabilno kao i svaka druga obrtnička radionica (Stipčević, 2006). Kako je potražnja za knjigom sve više rasla, tako su i prepisivačke radionice postajale sve traženije pa ne čudi da u prvoj polovici 15. stoljeća takve radionice postaju prava industrijska poduzeća. To dovodi i do novih pitanja na koje je trebalo odgovoriti što prije. Dva glavna pitanja bila su kako pronaći novi, jeftiniji pisaćeg materijal i pronaći način kako ubrzati postupak umnažanja knjiga. Rješenje za ove probleme donio je poznati Johannes Gensfleisch Gutenberg koji je 1450. godine izumio tiskarski stroj, zaslužan za velike promjene u društvu koje su se naročito odnosile na čitateljske navike stanovništva. Knjiga je postala dostupnija nego ikada i papir je postao glavnim pisaćim materijalom te zasjenio dotadašnji pergament (Stipčević, 2006). Kako navodi Stipčević (2006.), u otprilike sto godina nakon Gutenbergova otkrića, „milijuni primjeraka tiskanih knjiga preplavili su sve europske zemlje i knjiga postaje osnovni oblik širenja znanstvenih i tehničkih informacija (...)“ (Stipčević, 2006, str. 343). Nagli i brzi razvoj knjižne proizvodnje i mreže javnih knjižnica uvelike utječu ne samo na kulturni uspon, već i na politički i gospodarski razvoj. Sve novo što se događalo u društvu zapisivalo se i tiskalo kako bi bilo dostupno svima. Onaj slabije obrazovani dio gradskog i seoskog stanovništva nisu izravno sudjelovao u stvaranju književnosti, ali je svojom potražnjom i zanimanjem za čitanje uvelike utjecao na proizvodnju jeftinijih izdanja. Broj knjiga namijenjenih puku bio je značajan, a najčešće se radilo o romanima prilagođenog sadržaja, o kalendarima, pričama, horoskopima, kuharicama, knjigama s receptima i slično (Stipčević, 2006).

Dolaskom industrijskog doba trgovački odnos prema knjizi poprilično se mijenja. Ona postaje predmetom trgovanja, odnosno postaje robom. Njome upravljaju izdavači u skladu s tržištem potražnje. U 20. stoljeću nastaje masovna proizvodnja knjiga gdje se ostvarivala i masovna zarada te tiskarstvo prodire u sve krajeve svijeta. Razvijaju se različiti žanrova knjiga poput pustolovnih, kriminalističkih i ljubavnih romana te znanstveno-fantastičnih djela. Također osim knjiga tradicionalnog oblika, razvijaju se i nova sredstva za zapisivanje i reproduciranje vizualnih i zvučnih informacija koja se u širokom smislu mogu smatrati vrstom knjige (Stipčević, 2006). Pa tako nastaju gramofonske ploče, magnetofonske vrpce, videokasete, mikroforme, CD-i te razvojem računala i elektroničke knjige. Današnje digitalno doba prekretnica je u povijesti čitanja i pisanja. Sve više ljudi okreće se knjizi u digitalnom obliku te tipkovnica sve više zamjenjuje rukopis. Upitna je kvaliteta i autentičnost djela i testova dostupnih na Internetu što ukazuje da ljudi trebaju steći neke nove kompetencije koje do sada nisu bile toliko potrebne.

Ukratko, čitanje je oduvijek bilo dostupno većinom privilegiranim i obrazovnim ljudima. S vremenom to se mijenjalo i danas u 21. stoljeću svakome od nas dostupna je ta mogućnost. Svjedoci smo nevjerojatnog razvoja tehnologije i znanosti pa ne čudi kako prijelaz s tradicionalnog oblika čitanja na onaj digitalni dovodi do pitanja što će se dogoditi s knjigom i knjižnicama općenito. No odgovore na ta pitanja ne znamo sa sigurnošću i možemo ih samo nagađati.

3. Važnost čitanja

Kako bi se objasnila važnost čitanja potrebno je definirati sam pojam čitanja. Čitanje je “proces usvajanja kakva teksta na temelju prethodnog poznavanja barem njegova jezika i pisma, ako već ne i vrsne, stilske, autorske, povijesne i kulturne pripadnosti” (Čitanje, b.d.). Sposobnost čitanja nekog teksta podrazumijeva mogućnost uočavanja, spoznaje, povezivanja i tumačenja znakova kako bi se isti shvatio (Kovač, 2021). Znamo da su čitanje i pisanje važni temelji naše civilizacije jer njima međusobno prenosimo informacije i znanje. Također, smatramo ih nečim svakodnevnim, kao na primjer pranje zuba koje obavljamo svaki dan ili šetanje/vožnja do posla. No kada bi se o tim radnjama trebalo promisliti malo dublje te postaviti pitanje kako se uopće odvijaju, to bi bilo puno teže i kompliciranije. Ista stvar je i s čitanjem. Svi znamo kako površno čitati i da za to trebamo naučiti abecedu, no ono što je bitno jest da znamo povezati slova s glasovima. Upravo je za taj proces zaslužna čitateljska sposobnost pomoću koje razumijemo tekst, a ostvaruje se čestim čitanjem kojim “automatiziramo radno pamćenje, a što je to pamćenje više automatizirano, čitamo s većom lakoćom i možemo koristiti više njegovih kapaciteta za razumijevanje teksta koji čitamo” (Kovač, 2021, str. 29).

Postoji puno pozitivnih učinaka čitanja. Čitanje je iznimno važno jer njime vježbamo način mišljenja i razvijamo kritičko mišljenje. U tom kontekstu važno je spomenuti dubinsko čitanje koje se odnosi na čitanje pomoću kojega oblikujemo nove misli tako da u njima stare riječi dobiju nova značenja (Kovač, 2021). Dakle, kada čitamo tekstove s kojima se do tada nismo susreli, proširujemo i produbljujemo svoj vokabular. Nove riječi kao i stare riječi s novim značenjima potiču na stvaralačko mišljenje. Zato je čitanje ustvari način razmišljanja o novim stvarima što itekako utječe na intelektualni razvoj pojedinca. Jedna od važnosti čitanja jest i razvoj empatije, odnosno sposobnosti da razumijemo što druga osoba osjeća i lakšem povezivanju s tom osobom (Kovač, 2021). Čitanje različitih priča omogućuje nam da se udubimo u misli i osjećaje drugih te nas uči gledati na svijet iz njihovih perspektiva koje su

najčešće drugačije od naših. Zbog toga ljudi koji čitaju često imaju uspješnije odnose s drugima od onih koji ne čitaju (Kovač, 2021). Upravo iz razloga da empatija potiče čitatelje da se užive u osjećaje drugih, ljudi postaju prisniji što dovodi do povezanije i uspješnije zajednice. Države čiji pojedinci čitaju više i raznovrsnije, inovativnije su i sretnije od onih u kojima je čitateljska kultura slabija. Još jedna od važnosti čitanja povezana je s razvojem djece. Djeca koja odrastaju u okruženju gdje se čita sposobnija su i uspješnija u daljnjem životu. Čitanjem pomažemo djeci da se razviju u osobe koje znaju misliti, osjećati i biti sposobni za empatiju. Također, čitanje ima snažan utjecaj na razvoj govornih sposobnosti, logičkog zaključivanja, promatranja i opažanja te doprinosi razvoju sluha (Kovač, 2021).

U današnjem svijetu djeca su, kao i odrasli, izložena raznim medijima koji su postali stalan i lak izvor informacija. Iako je to najčešće dobra stvar, problem je kada djeca prihvaćaju raznovrsne sadržaje ne promišljajući o njima i ne pristupajući s određenim kritičkim stavom. Zbog toga je vrlo važno obrazovanje kao i navika kvalitetnog čitanja. Izlaganjem djece kvalitetnim sadržajima omogućava se stvaranje zdravijeg kritičkog stava prema svim sadržajima, kako onima u digitalnim medijima tako i onima u knjizi (Kovač, 2021). Bitno je da djeca čitanje knjiga i priča ne poistovjećuju samo sa školom, pojmom lektire i ostalim školskim obvezama, već i s užitkom, znanjem te nečim što je lijepo i dobro. Čitanje bi svakome trebalo biti životna navika. Sposobnost čitanja preduvjet je za obrazovanje, osobni razvoj i sudjelovanje u društvu te ona omogućuje razumijevanje složenih činjenica i okolnosti što je bitno za formiranje demokratskog ponašanja. Kako bi to bilo moguće, bitno je razviti čitalačku pismenost.

3.1. Čitalačka pismenost

Čitalačka se pismenost definira kao “sposobnost razumijevanja, korištenja, angažiranja i promišljanja o pisanim tekstovima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastita znanja i potencijala te aktivnog sudjelovanja u društvu“ (Braš Roth, Markočić Dekanić i Markuš Sandrić, 2017, str. 61).

U današnjem vremenu čitalačka pismenost veoma je važna te ju možemo smatrati određenim uvjetom uspjeha u životu. Ona nam omogućuje da razumijemo tekstove koji su ključni za uspješno svladavanje kako nastavnog gradiva, tako i tekstova poslovnog i pravnog karaktera. Također, bez čitanja s razumijevanjem ne možemo se posvetiti niti čitanju građe

suvremene kulture, bilo romana, poezije ili pak enciklopedija i znanstvenih tekstova. Kada mlade osobe svladaju čitanje s razumijevanjem, lakše će širiti svoje znanje čitajući tekstove koje razumiju te tako postati uspješniji, dok onima koji nisu svladali takve tekstove isti predstavljaju problem i prepreku u daljnjem napredovanju. Prema tome, veća je vjerojatnost da će se mladi, koji su čitalačko pismeni, odlučiti na dodatno obrazovanje jer znaju da je unatoč kompleksnosti i složenosti tekstova koje trebaju pročitati to imperativ na putu prema uspješnosti u životu (Peti-Stantić, 2019). U ovom kontekstu pojma čitanja važno je navesti dva istraživanja koja se, među ostalom, bave i čitalačkom pismenošću, a to su PIRLS (engl. Progress in International Reading Literacy Study) i PISA (engl. Programme for International Students Assessment) istraživanja.

Međunarodno istraživanje razvoja čitalačke pismenosti PIRLS provodi se u petogodišnjim ciklusima s učenicima koji pohađaju četvrti razred osnovne škole. Cilj istraživanja jest praćenje međunarodnih trendova u čitalačkoj pismenosti te se provodi na temelju nacrtu zasnovanog na dvije temeljne svrhe čitanja; prva s ciljem literarnoga doživljaja, a druga radi pretraživanja i pronalaženja informacija. Hrvatska je u ovom istraživanju sudjelovala 2011. godine s ukupno 4587 učenika četvrtih razreda (Peti- Stantić 2019). PIRSL ističe kako je čitalačka pismenost jedna od najvažnijih kompetencija koju učenici stječu u prvim godinama obrazovanja te im omogućuje da se dalje razvijaju kako osobno, tako i društveno. Čitalačka je pismenost važna i za društvo jer je opismenjavanje i općenito obrazovanje stanovništva jedan od osnovnih ciljeva naroda u njegovom ostvarivanju (Peti-Stantić, 2019).

Međunarodni program za procjenu znanja i vještina učenika PISA, najveće je svjetsko obrazovno istraživanje koje djeluje od 1997. godine. Provodi ga Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) u zemljama članicama i partnerskim zemljama. Cilj ovog istraživanja jest “prikupljanje međunarodno usporedivih podataka o znanju i vještinama petnaestogodišnjih učenika” (Peti-Stantić, 2019, str. 75). Odabrana je upravo ta dob jer većinom u toj dobi učenici završavaju osnovnu školu, odnosno obavezno obrazovanje, pa se želi ispitati u kojoj su mjeri pripremljeni za uspješno sudjelovanje u društvu. Ovim se istraživanjem ispituju znanja i kompetencije učenika iz triju područja: čitalačke, matematičke i prirodoslovno pismenosti te se istraživanje provodi u trogodišnjim ciklusima (Peti-Stantić, 2019). Zadnje istraživanje provelo se 2018. godine dok se ono previđeno za 2021. godinu provodi trenutno sa zakašnjenjem uzrokovanim globalnom pandemijom bolesti COVID-19, te se njihovi rezultati očekuju krajem 2023. godine („PISA 2022 – PISA NCVVO“, b.d.). Istraživanje PISA 2018

sedmi je ciklus PISA-inih istraživanja te peti u kojemu je sudjelovala Republika Hrvatska. U svrhu ovog rada spomenut će se samo osnovni rezultati čitalačke pismenosti. Hrvatski su učenici u tom području ostvarili poprilično niske rezultate. Ostvaren je prosječan rezultat od 479 bodova što je statistički niži rezultat od učenika iz zemalja OECD-a, koji iznosi 487 bodova. S takvim rezultatom Hrvatska se našla na 29-om mjestu u ukupnom poretku od 77 zemalja sudionica (Schleicher, 2019). Zanimljivo je da u Hrvatskoj tijekom spomenutih pet PISA ciklusa nije uočen značajan pozitivan niti negativan trend u čitalačkoj pismenosti. Ipak, što se tiče čitalačkih navika i stava učenika prema čitanju, stanje je poprilično loše. Većina učenika koja je sudjelovala u PISA istraživanju čitaju zato što moraju, odnosno čitaju da pronađu informacije koje su im potrebne. Samo četvrtina učenika čita iz zadovoljstva i to 30 minuta dnevno ili manje, što nam govori da je izuzetno važno motivirati djecu i mlade kako bi razvili redovitu naviku čitanja te ujedno razvili čitalačku pismenost (Schleicher, 2019). Ovi rezultati pokazuju nam da je neophodno više motivirati i poticati djecu i mlade na čitanje, a taj proces podrazumijeva djelovanje cjelokupnog društva- od roditelja i škole do knjižnica i sličnih ustanova.

3.2. Digitalna pismenost

Internet je najveći i najopsežniji izvor informacija ikada sastavljen (Ridley, 2009). U današnjem vremenu imamo pristup ogromnoj količini elektroničke čitalačke građe putem Interneta pa ne čudi što se sve veći broj ljudi okreće upravo takvoj vrsti čitanja. Ipak, kako bi takvo čitanje i istraživanje sadržaja bilo uspješno, trebamo biti digitalno pismeni. Digitalna pismenost vrsta je čitalačke pismenosti te ju možemo definirati kao “sposobnost čitanja i razumijevanja hiperteksta ili multimedijских tekstova, a uključuje razumijevanje slika, zvukova i teksta” (Zvonimir, 2019). Dakle ona podrazumijeva posjedovanje vještina koje su nam potrebne za život, učenje i rad u društvu u kojemu se komunikacija i pristup informacijama odvija putem digitalnih tehnologija, odnosno putem internetskih platformi, mobilnih uređaja i društvenih mreža. Spomenuto PISA-2018 istraživanje također upozorava da su brzina i lakoća stvaranja te dohvaćanja informacija u današnjem digitalnom ekosistemu stvorile savršene uvjete za širenje lažnih i površnih informacija koje imaju velik utjecaj na razmišljanja društva kao i političke izbore. U vremenu u kojemu tehnologija omogućuje pristup sve većoj količini upitnog znanja, od iznimne je važnosti sposobnost dubokog razumijevanja i stvaranja osjećaja za sadržaj koji se čita. Možemo reći da čitanje nije više samo izvlačenje informacija iz teksta,

već proces određenog konstruiranja znanja, kritičkog razmišljanja i određene vrste intuicije što je itekako važno naučiti i dalje razvijati (Schleicher, 2019).

4. Čitalačka kultura i poticanje na čitanje

Poticanje čitanja kao i razvoj čitateljskih navika složen je i dugotrajan proces koji započinje u vlastitome domu. Motiviranost uvelike utječe na to hoćemo li nešto raditi ili ne, pa tako i hoćemo li i koliko ćemo čitati. Razlikujemo dvije glavne vrste motiva, a to su unutarnji i vanjski motivi (Cherry, b.d.). Unutarnji motivi odnose se na obavljanje određene radnje radi vlastitog užitka, dok se vanjski motivi odnose na obavljanje radnji koje nam donose neku nagradu ili pomažu u izbjegavanju kazni. Kod djece predškolske dobi motivi za čitanje jesu unutarnji. Djeca uživaju slušajući svoje roditelje dok im oni čitaju kao i dok sama pokušavaju čitati ili protumačiti slike i crteže uz pomoć roditelja. Dolaskom u školu starija djeca počinju dobivati nagrade za čitanje u obliku ocjena te njihovi motivi više nisu samo unutarnji, već i vanjski. Najčešće to očekivanje nagrade odvlači pažnju sa samog čitanja i uživanja u njemu te počinju prevladavati vanjski motivi čitanja (Barbarić, 2019). Bitno je naučiti djecu da s ljubavlju i razumijevanjem čitaju kroz cijeli život, a ne samo kada se to od njih očekuje. Taj proces prvenstveno započinje u vlastitome domu. Naravno, čitanje i razvoj čitateljske kulture spada pod odgoj i obrazovanje, ali ono nije nešto čime se bave isključivo odgojne institucije. Djeca odrastajući uče i upijaju ono što dobivaju od okoline. Zbog toga je vrlo važno da djeca odmalena uče o čitateljskoj kulturi na primjeru svojih roditelja te je besmisleno da roditelji svojoj djeci govore kako trebaju čitati, dok sami ne rade isto. Cjelokupno društvo nosi veliku odgovornost za odgoj i obrazovanje svojih članova, naročito najmlađih. To je jedan od razloga zašto se u Hrvatskoj, kao i u drugim zemljama, organiziraju brojni projekti koji će pomoći kako djeci, tako i njihovim roditeljima u razvoju čitateljske kulture (Gabelica i Težak, 2017).

4.1. Čitalačka kultura u Hrvatskoj

U sklopu organizacije Noć knjige već jedanaest godina za redom provodi se istraživanje o čitanosti i tržištu knjiga u Republici Hrvatskoj. To je ujedno jedino relevantno istraživanje među hrvatskim stanovništvom koje je i ove, 2022. godine, provedeno na reprezentativnom uzorku od 1000 ispitanika, u razdoblju od 1. do 18. ožujka („Objavljeni rezultati istraživanja tržišta knjiga u republici Hrvatskoj za 2022, Noć knjige“, 2022). Istraživanje je pokazalo

razočaravajuće podatke da je u odnosu na posljednje dvije godine čitanost opala i to za 7 % (2020. godine 49% ispitanika je pročitao barem jednu knjigu, dok se ove godine broj smanjio na 42% ispitanika). Profil osoba za koje je najveća vjerojatnost da su u posljednjih godinu dana pročitale barem jednu knjigu jesu ženske osobe, visokoobrazovane osobe, osobe čiji su prihodi kućanstva iznad 13 000 kn i osobe koje žive u Zagrebu i okolici. Najčešći načini nabave knjige su posudba u knjižnici, kupovina i posudba od prijatelja, a najviše se čitaju beletristika i publicistika. Zanimljivo je da je svaki peti građanin kupio barem jednu knjigu u zadnja tri mjeseca od ispunjavanja ankete, a najviše se kupuju beletristika, stručne knjige i dječja izdanja. Što se tiče mjesta kupovanja i dalje prevladavaju knjižare, dok je trend kupovine na internetu u laganom rastu za razliku od trenda kupovine na tisku koji lagano opada. U današnjem digitalnom dobu zanimljivo je vidjeti kako internet utječe na čitalačku kulturu građana. Očekivano, sadržaj na internetu čita većina populacije (70 %) i to ponajviše dnevne novine i portale/blogove s autorskim i kritičkim sadržajem. E-knjige čita 8 % ukupne populacije i to najviše osobe u rasponu od 16 do 35 godina te postoji trend laganog rasta onih kojima je internet najbolji i najučinkovitiji način kupovine knjiga. Među ispitanicima prevladava mišljenje da konzumacija sadržaja na internetu i ostalim medijima ne oduzima vrijeme za čitanje knjiga. Ipak, pohvalno je da manifestacije posvećene knjigama poput Noć knjige, Mjesec hrvatske knjige i slično, potiču i motiviraju 21% građana na čitanje knjiga, dok njih 13 % rado posjećuje različite sajmove knjiga. Zadnji dio ovog istraživanja odnosio se na članove knjižnica i njihovo zadovoljstvo s uslugama. Nažalost, broj članova je poprilično nizak (240 od ukupno 1000 ispitanika) ali količina onih koji smatraju da knjižnice zadovoljavaju njihove potrebe za čitanjem knjiga je poprilično visok (tri četvrtine članova) (Kvaka – ured za kreativnu analizu, 2022).

Ovi podaci ukazuju na to da čitalačku kulturu u Republici Hrvatskoj i dalje treba poticati i razvijati. Razvojem pismenosti i čitalačke kulture danas se bave brojne zemlje uključujući i Hrvatsku. Naša država pokazuje visoku razinu svijesti o tome da treba promijeniti stavove naroda o čitanju te poticati čitanje na svim razinama (Gabelica i Težak , 2017). Jedan od najvažnijih dokumenata čija je uloga aktualizirati poticanje građana na čitanje jest Nacionalna strategija poticanja čitanja.

4.1.1. Nacionalna strategija poticanja čitanja

Nacionalna strategija poticanja čitanja jest službeni dokument kojim se regulira provođenje programa s ciljem razvoja čitalačke pismenosti i to na državnoj razini. Njena glavna namjera

jest osposobiti većinu građana da s razumijevanjem čitaju tekstove različitih vrsta i cilj joj je “afirmirati, omogućiti i proširiti kompetentno kritičko čitanje koje rezultira raspoznavanjem, usvajanjem i promišljanjem što je moguće većeg broja kodova i konvencija...” (Nacionalna strategija poticanja čitanja od 2017. do 2022. godine, 2017, str. 16). Hrvatska je dobila ovaj dokument potkraj 2017. godine, a misija strategije bi se trebala ostvariti u razdoblju od pet godina. Glavni ciljevi ove misije čija je krilatica „*Čitajmo da ne ostanemo bez riječi*“, su:

1. uspostavljanje učinkovitog društvenog okvira za podršku čitanja
2. razvoj čitalačke pismenosti i poticanje čitatelja na aktivno i kritičko čitanje
3. povećanje dostupnosti knjiga i drugih čitalačkih materijala (Nacionalna strategija poticanja čitanja od 2017. do 2022. godine, 2017, str. 5).

Članovi radne skupine koji su sudjelovali u izradi Strategije na temelju dostupnih podataka analizirali su stanje u Hrvatskoj i zaključili da u odgojno-obrazovnom procesu postoji značajan broj kreativnih učitelja, knjižničara, stručnih suradnika i drugih stručnjaka te da odgojno-obrazovni sustav pruža značajnu podršku u govorno-jezičnom razvoju djece. Također, provodi se veliki broj kvalitetnih umjetničko-edukacijskih projekata i postoje brojni časopisi za poticanje čitanja. Uz ostalo, pozitivnim su naznačili i potencijalnu uporabu digitalnih publikacija kao i laku dostupnost i pristup publikacijama na internetu. Međutim, postoje i brojni nedostaci na koje bi trebalo obratiti pozornosti. To su ponajviše neosvijestjenost učenika i nastavnika o tome da čitanje nije samo predmet nastave hrvatskog jezika i da bi se trebale čitati samo lektire. Također smatraju da aktualni popisi lektira kao i nastavni program “ne pogoduju razvoju sklonosti čitanju i ne razvijaju sklonost čitanju u obveznom obrazovanju” (Nacionalna strategija poticanja čitanja od 2017. do 2022. godine, 2017, str. 14). Prema istraživanju provedenom 2014. godine čak 47% građana koji su stariji od 15 godina nije pročitao niti jednu knjigu u posljednjih godinu dana, a oni koji čitaju navode da su pročitali otprilike 10 knjiga godišnje. 36% ispitanika u dobi između 15. i 24. godine i 58% ispitanika starijih od 65 godina uopće ne čitaju knjige. Isto istraživanje provedeno dvije godine kasnije navodi da 53% ispitanika starijih od 15 godina u posljednjih godinu dana nije pročitao niti jednu knjigu dok se prosječan broj godišnje pročitanih knjiga dvostruko smanjio. Što se tiče stanja čitalačke pismenosti školaraca i ono je poprilično loše. U istraživanju 2009. godine „čak 41% učenika (...) izjavilo je da čita samo ako mora, 54% da čita samo da bi pronašli informacije koje su im potrebne, a 62% da nikada ne čita iz zadovoljstva ili da u takvom čitanju provede manje od 30 minuta dnevno. Naposljetku, 19% učenika iz te skupine izjavilo je da nikada ne čita iz zadovoljstva“ (Nacionalna strategija poticanja od 2017. do 2022. godine, 2017, str. 9).

Navedeni podaci opravdavaju namjeru širenja razvoja čitalačke pismenosti u Republici Hrvatskoj te je pohvalno da postoje brojne inicijative kojima se to želi i može postići.

4.1.2. Projekti poticanja čitanja u Hrvatskoj

Prema navedenim podacima vidimo da je Hrvatska država koja se može pohvaliti svjesnošću da u narodu treba promicati čitanje i učiti djecu, mlade ali i starije pozitivnim čitalačkim navikama. Već duži niz godina postoje brojne kampanje, manifestacije, natjecanja i kvizovi koji za cilj imaju poučavati djecu i mlade informacijskim tehnikama i vještinama, poticati kreativnost djece i mladih ali i poticanje roditelja na aktivno sudjelovanje u čitalačkoj kulturi. Sljedeći primjeri samo su neki od projekata poticanja čitanja u Hrvatskoj.

1. Mjesec hrvatske knjige

Mjesec hrvatske knjige održava se svake godine od 15. listopada do 15. studenoga. Nacionalna i sveučilišna knjižnica organizirala je ovu manifestaciju, a od svibnja 1995. godine organizaciju su preuzele Knjižnice grada Zagreba. Uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske i to više od dvadeset godina kroz cijeli mjesec provode se različiti projekti, predavanja, okrugli stolovi, aktivnosti i sl. kako bi se promicale knjige i čitanje (Gabelica i Težak, 2017). Cilj manifestacije jest istaknuti važnost knjige i knjižnice kao mjesta javnog i slobodnog pristupa građanima. Manifestacija se odvija na dvije razine, središnjoj i lokalnoj. Pod središnje programe spadaju svečano otvorenje i zatvaranje manifestacije, Nacionalni kviz za poticanje čitanja, obilježavanje dana hrvatskih knjižnica, sudjelovanje na Interliberu i Čitateljski maraton. Na lokalnoj razini svaka ustanova, gotovo uvijek knjižnica sa suradnicima i partnerima, organizira posebne programe („Mjesec hrvatske knjige, Općenito“, b.d.). Ovogodišnja manifestacija posvećena je mladima jer je upravo 2022. godina proglašena Europskom godinom mladih. Tema ovogodišnje manifestacije Mjesec hrvatske knjige glasi *Generacija K*, a moto *Misli na sebe-čitaj!* („Mjesec hrvatske knjige 2022., Uvod“, b.d.).

2. Nacionalni kviz za poticanje čitanja

1991. godine održan je europski kviz za poticanje čitanja *Avantura čitanja* u organizaciji njemačke zaklade Stiftung Lesen. U ovome kvizu sudjelovalo je 11 država, uključujući i Hrvatsku iz koje se priključilo 16 knjižnica i to uz potporu Hrvatske nacionalne knjižnice i Knjižnica grada Zagreba. Iduće godine održan je međunarodni kviz za djecu i mlade pod nazivom *Kolumbo i stoljeće otkrića* u koji se uključilo čak 43 hrvatskih

knjižnica. Zatim 1993. godine u kvizu naziva *Knjige grade mostove* sudjeluje 58 knjižnica iz Hrvatske. U iduće dvije godine dolazi do manjka prijevodnih knjiga te se broj zemalja uključenih u europske kvizove smanjuje. Godine 1994. Hrvatska sudjeluje u kvizu *Knjiga je fora, čitati se mora* i to sa 62 knjižnice, a iduće godine u kvizu *Zemlja je naš dom* pod pokroviteljstvom Rubakinove ruske zaklade za poticanje čitanja sudjeluje tek 34 knjižnice. Iste godine Hrvatski centar za dječju knjigu pokreće nacionalni kviz. Prvi kviz naziva *Uz smijeh i knjige zaboravimo brige* privukao je 98 knjižnica iz cijele Hrvatske (Gabelica i Težak, 2017). Danas se Nacionalni kviz za poticanje čitanja održava u sklopu Mjeseca knjige te se provodi putem mreže narodnih i školskih knjižnica. Svake se godine određuje nova tema kviza popraćena odgovarajućom literaturom koja se treba pročitati i istražiti (Gabelica i Težak, 2017). Prošlogodišnji Nacionalni kviz za poticanje čitanja bio je jedan od središnjih programa manifestacije Mjesec hrvatske knjige i nosio je naziv *Šest autora traži čitatelja*. Kviz je održan u razdoblju od 13. rujna do 22. listopada 2021. godine te je predstavio tri knjige različitih žanrova, odnosno tri hrvatska pisca i tri hrvatska ilustratora, a djeca su uz online izvore informacija mogla naučiti o knjigama, njihovim piscima i ilustratorima te temama i likovima („Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica - Odjel za djecu i mladež, Nacionalni kviz za poticanje čitanja“, b.d.). Tema ovogodišnjeg Kviza glasi *Nije lako kad si mlad* te su predstavljene tri knjige koje su navedene na njihovoj Web stranici („Mjesec hrvatske knjige, Nacionalni kviz za poticanje čitanja 2022., Nije lako kad si mlad“, b.d.).

3. Noć knjige

Od 2012. godine održava se i manifestacija *Noć knjige*. Provode se brojne radionice, tribine, predavanja, druženja s autorima i druge aktivnosti koje za cilj imaju promicanje čitalačke kulture. Ovaj projekt pokrenut je na inicijativu Zajednice nakladnika i knjižara Hrvatske komore i udruge Knjižni blok – Inicijativa za knjigu, kojima su se pridružili i brojni partneri: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba, portal za knjigu i kulturu Moderna vremena, Hrvatska udruga školskih knjižničara te Udruga za zaštitu prava nakladnika – ZANA („O noći knjige, Noć knjige“, 2017). Ovogodišnja, jedanaesta manifestacija Noći knjige održavala se čak četiri dana, od 22. do 25. travnja 2022. godine diljem Hrvatskih gradova, te su se obilježile dvije značajne obljetnice - 400. obljetnica rođenja francuskog književnika Molièrea i 100. obljetnica rođenja jedne od najvećih hrvatskih književnica Vesne Parun. Tema mnogih događanja tijekom manifestacije bila je sloboda i knjiga kao prostor slobode. Kako je navedeno na službenoj stranici događaja, na Noć knjige

sudjelovalo je “150 narodnih knjižnica, više od stotinu knjižara, antikvarijata i nakladnika, 300 škola, vrtića, fakulteta i drugih ustanova kao i kazališta, mjesnih odbora, učeničkih domova, domova za starije osobe, kulturnih centara, pisaca, umjetnika i raznih drugih kreativaca” („NOĆ KNJIGE od 22. do 25. travnja uz više od 1200 besplatnih programa u 250 gradova, Noć knjige“, 2022). Sudionici su se družili s knjigom na raznim mjestima, od kafića, dvoraca, vlakova i trgova pa sve do zatvora, crkava, voćnjaka i slično.

4. Čitamo mi, u obitelji svi

Ovaj projekt nastao je 2011. godine i provodi se prema unaprijed isplaniranim i vremenski određenim fazama unutar Hrvatske mreže školskih knjižničara. Provodi se s učenicima trećih razreda tijekom drugog polugodišta. Svakog petka jedan učenik dobiva ruksak napunjen odabranim knjigama koje nosi kući. Knjižničar uz pomoć prijedloga naslova dostupnih na stranicama projekta, odabire knjige za djecu ali i njegove roditelje. Odabire se osam naslova i moraju biti iz sljedećih kategorija: “*Nelektirna knjiga hrvatskog književnika (priče ili roman) za djecu, nelektirna knjiga hrvatskog pjesnika za djecu, nelektirna knjiga hrvatskog književnika za roditelje (za odrasle čitatelje), strip (monografija) hrvatskog autora (za učenike koji slabije čitaju), popularno-znanstvena knjiga o prirodi, životinjama, medicini, znanosti i sl., priručnik za odgoj djece (za roditelje), priručnik za kvalitetno provođenje slobodnog vremena, popularno pisana knjiga o hrvatskoj povijesti (ili tradiciji) za djecu.*” („O projektu Čitamo mi, u obitelji svi“, b.d.). Uz navedene knjige učenik dobiva i bilježnicu u koju djeca i njihovi roditelji zapisuju svoje dojmove. Zatim, nakon pet dana druženja s knjigama, učenik vraća ruksak u školu i pred svojim prijateljima prepričava svoja iskustva i dojmove čitanja knjiga s obitelji. Cilj ovog projekta jest roditeljima osvijestiti koliko je važno da djeca čitaju tijekom nižih razreda osnovne škole kao i to da sami budu uzor svojoj djeci u čitanju, umjesto da pasivno tjeraju djecu da sama čitaju. Osim skretanja pozornosti na važnost čitanja, ovim se projektom pokušava dovesti do toga da roditelji efikasno tijekom pet dana na različite načine čitaju sa svojom djecom te tako provode vrijeme doživljavajući lijepe i nezaboravne trenutke („O projektu Čitamo mi, u obitelji svi“, b.d.).

5. Čitajmo zajedno - čitajmo naglas: zaboravljene knjige

Od školske godine 2013./2014. ovaj projekt provodi se pod pokroviteljstvom Hrvatske udruge školskih knjižničara na nacionalnoj razini. Projekt funkcionira na način da knjižničar škole odabire razred koji sa svojim učiteljem/učiteljicom bira knjigu koju će čitati naglas.

Čitanje se odvija svakoga dana od početka školske godine do otprilike kraja ožujka, te po završetku projekta dvoje učenika iz svake škole sa svojim knjižničarima i učiteljima pripremaju kratko predstavljanje knjige koju su čitali. Bit je da se knjiga ne prepričava već predstavi na kreativan i zabavan način poput recitacije ili dramskog dijaloga. Ciljevi ovog projekta su da se ožive „zaboravljene“ knjige koje se već nalaze u knjižničarskom fondu ali nisu na popisu lektire, kao i općenito poticanje djece na čitanje. Projekt nije natjecateljskog karaktera i svi sudionici dobivaju i priznanja organizatora („Poziv na sudjelovanje u projektu “Čitajmo zajedno – čitajmo naglas: zaboravljene knjige”, Hrvatska udruga školskih knjižničara“, 2015).

6. Čitaj mi!

Kampanja Čitaj mi! prva je nacionalna kampanja poticanja čitanja naglas djeci od najranije dobi. Pokrenuta je 2. travnja 2013. godine na Međunarodni dan dječje knjige. U Hrvatskoj su u ovaj projekt uključena brojna društva poput Hrvatskog knjižničarskog društva – Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež, Hrvatskog pedijatrijskog društva, UNICEF-a, Hrvatskog čitateljskog društva, Hrvatskog logopedskog društva kao i Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti („Čitaj mi! Nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi“, b.d.). Glavni cilj ovog projekta jest potaknuti roditelje da čitaju djeci od samoga rođenja te da s djecom redovito posjećuju lokalnu narodnu knjižnicu. Roditeljima se dijele informativni plakati koji govore kako i zašto je važno čitati djeci naglas od rođenja. U rodilištima kao i pedijatrijskim ordinacijama dijele se članske iskaznice za bebe i prikladni poklon-paketi, a u knjižnicama se također organiziraju pričaonice i slične aktivnosti („Čitaj mi! Nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi“, b.d.).

7. Tulum s(l)ova – projekt poticanja čitanja iz užitka

Tulum s(l)ova projekt je poticanja čitanja iz užitka i provode ga 22 školske knjižnice diljem Hrvatske od 2011. godine. Projekt je nastao prema zamisli knjižničarke Draženke Stančić iz Osnovne škole Ivana Kukuljevića Sakcinskog u Ivancu, a podržavaju ga Hrvatska udruga školskih knjižničara kao i Hrvatska mreža školskih knjižničara. Ovaj projekt namijenjen je učenicima starijih razreda osnovne škole i mlađih razreda srednje škole jer u toj dobi opada interes za knjigu. Zamišljen je kao cjelovečernje ili cjelonoćno druženje učenika u školskim knjižnicama gdje se prikladno uz svjetlo baterijskih lampi čitaju djela prema osobom odabiru. Osim čitanja, djeci su dostupne i društvene igre, filmovi i sudjelovanje u drugim zanimljivim organiziranim aktivnostima. Po završetku druženja djeca noć provode u vrećama za spavanje

na podu knjižnice ako je to u mogućnosti same knjižnice. Ciljevi projekta su utjecaj na pozitivan stav učenika prema čitanju, podizanje samopouzdanja pomoću čitanja naglas te razvoj vještine informacijskog čitanja („Tulum s(l)ova / (Owl)etter party“, b.d.).

8. Čitanjem do zvijezda

Čitanjem do zvijezda natjecanje je za učenike osnovnih škola koje je nastalo 2009. godine. Pokrenulo ga je županijsko stručno vijeće školskih knjižničara osnovnih i srednjih škola Međimurske županije u suradnji s Hrvatskom mrežom školskih knjižničara. Cilj natjecanja jest potaknuti kako timski tako i individualni napor učenika, poučavati djecu i mlade informacijskim tehnikama, znanjima i vještinama, poticati kreativnosti djece mladih kao i poticati stvaralaštvo kod istih. Ovo natjecanje pokušaj je da se učenici potaknu na čitanje s razumijevanjem, na istraživanje, otkrivanje i kreativno stvaranje zato što učenicama s vremenom opada interes za knjigu. Tema ovogodišnje 13. sezone natjecanja u znanju i kreativnosti Čitanjem do zvijezda nosi ime *Knjiga i film*. Projekt se provodi tijekom čitave nastavne godine te su glavni ciljevi potaknuti čitanje kod učenika, timski rad ali i individualni napor, raditi na unaprjeđenju životnih sposobnosti učenika te poticati razvoj kreativnosti i stvaralaštva kod istih („13. sezona Nacionalnog projekta za poticanje čitanja i promicanje kulture čitanja – Natjecanje u znanju i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“, Agencija za odgoj i obrazovanje“, 2021).

4.2. Čitalačka kultura u ostatku Europe

Da je niska čitalačka pismenost aktualan i važan problem, shvaćaju i ostale zemlje Europe. Prepoznajući važnost čitanja mnoge od njih organiziraju brojne projekte u svrhu poticanja na čitanje. Jedan od značajnijih pokazatelja svjesnosti problema u Europi jest konzorcij europskih organizacija za promicanje čitanja EURead koji je osnovan 2000. godine. Oni također vjeruju da je čitanje preduvjet za sudjelovanje u današnjem medijskom i kulturno raznolikom društvu te se zbog toga redovito sastaju i dogovaraju brojne projekte i kampanje u svrhu promicanja čitanja na nacionalnoj i europskoj razini. EURead trenutno broji 22 zemlje članice sa sveukupno 31 neprofitnih organizacija čije su strategije promicanja čitanja vrlo raznolike („About Us, EURead“, b.d.). Najpoznatija kampanja spomenutog konzorcija jest Europe reads čitalačka kampanja nastala 2018. godine. Cilj kampanje bio je da što veći broj nacionalnih i lokalnih organizacija i uzvanika posjete njihovu aktivnost promocije čitanja te supotpisu peticiju koja je namijenjena Europskoj komisiji apelirajući da komisija podrži kampanju

promicanja čitanja. Peticija je potpisana od strane brojnih organizacija te se predstavljanje kampanje dopredsjednici Europskog parlamenta trebalo održati u travnju 2020. godine, no sastanak je odgođen zbog situacije s pandemijom bolesti COVID-19 („Europe Reads, EURead“, b.d.). Unatoč tomu, brojne članice EURead organizirale su projekte unutar kampanje Europe reads te su neke od njih navedene u nastavku.

4.2.1. Reading Aloud Day (Njemačka)

Reading Aloud Day najveći je festival čitanja u Njemačkoj u kojemu sudjeluju brojni gradovi. Pokrenut je od strane novina Die Zeit, Zaklade Reading i Zaklade Deutsche Bahn te se održava svake godine trećeg petka u studenome i namijenjen je svima koji vole čitati. Sudjelovanje je vrlo jednostavno: svatko tko voli čitati naglas uzme knjigu i pročita dio drugima. Mnogobrojne akcije odvijaju se u školama, vrtićima, knjižnicama, knjižarama ili digitalno. Također su popularna i malo drugačija mjesta poput zoološkog vrta ili planetarija kao i pješačke zone diljem gradova. Da je festival uspješno prihvaćen govori i činjenica da je u prvoj akciji ovoga tipa sudjelovalo 1900 ljudi, dok je najnoviji broj sudionika oko 700 000. Zadnji festival održao se 19. studenoga 2021. godine pod motom „Priateljstvo i zajedništvo“ potaknuti činjenicom da čitanje povezuje ljude („Über den Bundesweiten Vorlesetag, Der Bundesweite Vorlesetag“, b.d.).

4.2.2. Drop Everything and Read (Irska)

DEAR day, skraćena od Drop Everything and Read day izazov je koji se odvija svakog 12.og dana u travnju kako bi se potaknulo građane da odvoje barem 20 minuta u danu i provedu ih čitajući knjigu, časopis, novine, e-knjigu, audio knjigu i nešto drugo. Izazov se odvija u podne diljem Irske te je glavni cilj ovog izazova skrenuti pozornost na važnost čitanja iz zadovoljstva (“Drop Everything and Read (Ireland), EURead”, 2019). Ovaj godišnji izazov održao se 12. travnja u čast rođendana poznate autorice Beverly Clearly koja je spomenula DEAR day u svojoj knjizi *Ramona Quimby, Age 8*. Zanimljivo je da postoje dvije teorije kako je Beverly upoznata s tim izazovom. Prva tvrdi da su njezina djeca sudjelovala u DEAR day-u u školi dok su bila mala te joj se ideja toliko svidjela da ju je odlučila uključiti u svoju knjigu. Druga teorija

tvrdi da je Beverly za tu ideju saznala od svojih obožavatelja te joj se ideja toliko svidjela da ju je upotrijebila kao zaplet za glavni lik u vlastitoj knjizi (Brandt, 2021).

4.2.3. Reading Week (Finska)

Reading Week je kampanja u sklopu organizacije Centra za čitanje u Finskoj i organizira se u različitim oblicima od 1977. godine. To je kampanja opismenjavanja koja se provodi svake godine u travnju na području Finske Republike te svake godine dosegne gotovo dva milijuna ljudi. Ove godine kampanja se održavala od 4. do 10. travnja 2022. godine pod temom Reading a Better World potaknuti činjenicom da je pismenost jamstvo građanstva i demokracije kako u Finskoj, tako i ostatku svijeta. Cilj je skrenuti pažnju na društveni značaj čitanja i pismenosti iz globalne perspektive i skrenuti pozornost na one najranjivije. Reading Week povezuje međunarodna pitanja pismenosti sa situacijom u Finskoj i potiče raspravu o aktualnim izazovima pismenosti u lokalnoj zajednici. Iako je Finska jedna od vodećih zemalja u pismenosti, 11% odraslih Finaca slabo je pismeno te potreba za cjeloživotnim učenjem sve više raste. Održavanje visoke razine pismenosti i čitanja zahtjeva odličnu suradnju između različitih vrsta udruga i organizacija tako da u sklopu ovogodišnjeg Reading Week-a djeluju brojni partneri poput Crvenog Križa Finske, organizacija za prava djece Plan International Finland i slično („Lukutaito on monelle maailmassa elintärkeä selviytymistaito, Lukuviikko läsveckan“, b.d.).

4.2.4. Children's Reading Days (Češka)

Najveća čitalačka kampanja u Češkoj, Children's Reading Days, održava se svakog prvog tjedna u lipnju. Glavni cilj je promicanje čitanja naglas djeci i mladima, a u kampanji mogu sudjelovati škole, dječji vrtići, knjižnice, rodilišta, razni domovi, književni kafići, šira javnost i druge institucije diljem Češke Republike. Svake godine kampanja se otvara svečanom inauguracijom uz bogat kulturni program i sudjelovanje poznatih osoba iz svijeta kulture i sporta. Zadnji, 11. tjedan Children's Reading Days-a održao se od 4. do 10. listopada 2021. godine te je sudjelovalo 149 organizacija diljem zemlje i oko 11.5 tisuća djece („Týden čtení dětem v ČR, Celé Česko čte dětem“, b.d.).

4.2.5. The Austrian Reading Aloud Day (Austrija)

The Austrian Reading Aloud Day jest inicijativa kojom se želi vratiti čitanje u središte općeg interesa. Pokrenuta je 2018. godine u svrhu suprotstavljanja rastuće nepismenosti i opadanju

interesa za čitanje te se održava svake godine određenog dana u proljeće. Potaknuti time da u današnjem vremenu najviše mladih čita lako dostupne sadržaje s Interneta te se mogućnost književnog izražavanja svela na minimum, organiziraju brojna predavanja čitanja naglas djeci i mladima ("Reading Aloud Vorlesetag (Austria), EURead", 2019). The Austrian Reading Aloud Day koji se održao 28. ožujka 2019. godine pokazao se vrlo uspješnim te se na temelju toga stvorila ideja za projekt pod nazivom The European Day u kojemu, osim Austrije, sudjeluju i Rumunjska, Švedska i Njemačka. Cilj projekta jest promicanje pismenosti u Europi i namijenjen je mladima, naročito onima koji dolaze iz nepriviligiranih društvenih sredina. Projekt se ne održava samo jedan dan, već je povezan s postojećim događajima u navedenim europskim zemljama. Projekt je započeo u Beču 24. ožujka 2022. godine, a završava s Njemačkom gdje će se događaj održati 18. studenoga 2022. godine u Bonnu („European Book Day, EURead“, b.d.).

Iz navedenog vidimo da je čitalačka kultura u ostatku Europe poprilično razvijena te su određene zemlje prepoznale važnost čitanja i njegova poticanja. Iako postoje brojne akcije, projekti, manifestacije i kampanje, važno je i dalje razvijati čitalačku kulturu i pripremati svoje građane na konstantnu promjenu u informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji.

5. Godina čitanja 2021.

Vlada Republike Hrvatske je na prijedlog Ministarstva kulture i medija proglasila 2021. godinu Godinom čitanja. Taj čin provedba je mjere Akcijskog plana Nacionalne strategije poticanja čitanja. Odabrana je upravo 2021. godina kao izazovna godina u kojoj je pandemije bolesti COVID-19 na vrhuncu, kako bi se potaknuli ljudi da što više odlaze u knjižnicu u vrijeme ograničenih posjeta kulturnih i općenito socijalnih događanja. Knjižnice su ostale i dalje dostupne građanima, prvenstveno kako bi se nastavilo poticati na čitanje jer je ono na određeni način preduvjet kulture.

Program Godine čitanja ispunjen je brojnim aktivnostima koje provode Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, knjižnice diljem Hrvatske kao i jedinice lokalne i regionalne uprave i samouprave, strukovne udruge, medijski partneri, strana predstavništva u Hrvatskoj te brojni drugi. Glavna poruka ovog programa je "*Čitajmo da ne ostanemo bez riječi*", a aktivnosti su namijenjenima svima, naročito djeci i mladima te svima iz područja kulturnog stvaralaštva („O programu, Godina čitanja 2021.“, b.d.). Vrijeme pandemije dovelo je do smanjene mogućnosti održavanja i sudjelovanja u kulturnim djelatnostima, te je čitanje kao

jedna vrsta kulturne djelatnosti u tom vremenu bilo najpristupačnije. Čitanje je od iznimne važnosti jer dugoročno pospješuje kvalitetu života pojedinca i utječe na opće dobro zajednice, pa ne čudi da su mnoge knjižnice diljem Hrvatske odlučile sudjelovati u ovom projektu te organizirati mnogobrojne akcije u tu svrhu. U nastavku su navedeni primjeri nekih od hrvatskih knjižnica koje su svojim akcijama i programima uspješno potaknule svoje korisnike na čitanje.

5.1. Gradska knjižnica Zadar

Gradska knjižnica Zadar na razne je načine sudjelovala u Godini čitanja, a jedna od poznatijih akcija bilo je gostovanje knjižničara na Radio Zadru s ciljem poticanja na čitanje i promoviranja knjižnog fonda. Svaki mjesec održala se jedna emisija koja je imala svoju temu, a neki od zanimljivih naslova bili su *Holokaust*, *Živjeti s bolešću*, *Antiratni romani* i mnogi drugi („Godina čitanja - preporuke na Radio Zadru, Gradska knjižnica Zadar“, 2021). Također, održana je i manifestacija Zadar čita čija je glavna tema bila *Zašto je dobro čitati bajke?* te se održavala od 22. do 27. ožujka 2021. godine. Program je bio stvarno raznovrstan, a sastojao se od pripovijedanja bajki, književnih susreta, radionica, kvizova, izložbi, likovnih izazova i mnogih drugih (Masar, 2021).

5.2. Knjižnice grada Zagreba

Knjižnice grada Zagreba su u sklopu Godine čitanja pripremile mnogobrojne aktivnosti koje su se odvijale tijekom cijele godine. Jedna od njih jest aktivnost pod nazivom *Čitam, preporučujem* kojom su se mjesečno preporučivale nekoliko najbolje ocijenjenih knjiga od strane korisnika. Preporuke su bile istaknute na web stranici Knjižnice Jelkovec, u prostoru iste knjižnice te na Facebook stranici KGZ - Knjižnica Sesvete („Knjižnice grada Zagreba - 2021. Godina čitanja, Čitam, preporučujem“, b.d.). Još jedna od aktivnosti koje su se provodile u sklopu Godine čitanja jest mjesečno objavljivanje teksta i ilustracija o manje poznatim likovima iz svjetske mitologije u svrhu približavanja znanja o istima svojim korisnicima. Zbirka objavljenih likova dostupna je na web stranici Knjižnica grada Zagreba („Knjižnice grada Zagreba - 2021. Godina čitanja, Mitologije“, b.d.). Projekt koji su Knjižnice grada Zagreba ostvarili surađujući sa Školom za modu i dizajn pod nazivom *Odigjelo za čitanje*, zamišljen je kao spoj književnosti i modnog dizajna, a njegova svrha bila je na stvaralački i

drugačiji način potaknuti mlade na čitanje i da pokažu znanje u kreativnosti. Četiri hrvatske književnice - Ivana Bodrožić, Maša Kolanović, Lara Mitraković i Olja Savičević Ivančević gostovale su u Školi za modu i dizajn te učenicima predstavile sebe i čitale odlomke iz knjiga po svojoj želji. Inspirirani književnim razgovorom i vlastitim asocijacijama o djelima autorice, učenici su zatim sa svojim profesorima kreirali "odijelo za čitanje". Završna modna revija održana je 15. listopada 2021. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i to u okviru završnice Mjeseca hrvatske knjige i završne svečanosti Nacionalnog kviza za poticanje čitanja. U okviru projekta organizirao se i online kviz tematski vezan uz predstavljanje autorice, kako bi se hrvatska književnost još više popularizirala široj javnosti („Knjižnice grada Zagreba, Odijelo za čitanje“, b.d.).

5.3. Gradska knjižnica Požega

Svake godine, povodom Dana hrvatskih knjižnica koji se održava 11. studenoga, Hrvatsko knjižničarsko društvo dodjeljuje nagradu, odnosno priznanje „Knjižnica godine“. Svrha nacionalnog priznanja jest poticanje kreativnosti i inovativnosti, te unapređivanje kvalitete rada u hrvatskim knjižnicama („Gradska knjižnica Požega dobitnik nacionalnog priznanja “Knjižnica godine“, Gradska knjižnica Požega“, 2021). Prošlogodišnja titula Knjižnice godine pripala je upravo Gradskoj knjižnici Požega koja je nakon 175 godina svoje djelatnosti otvorila vrata nove Knjižnice s „novim prostorom, novim konceptom rada, programima i uslugama za cijelu zajednicu“ („Gradska knjižnica Požega dobitnik nacionalnog priznanja “Knjižnica godine“, Gradska knjižnica Požega“, 2021). Prva akcija čitanja koja je započela s otvorenjem nove Knjižnice nosila je naziv *175 sati čitanja za 175 godina Knjižnice* te je trajala od 15. ožujka do 2. travnja 2021. godine. Akcija je dakle obilježila 175 godina djelatnosti Knjižnice i Godinu čitanja, te pružila svojim djelatnicima da 175 sati borave u prostoru Knjižnice u udobnim foteljama čitajući preporučene knjige, vlastite knjige, popularnu beletristiku za mlade, lektire, naslove iz fonda Odjela književnosti i Znanstvenog i studijskog odjela (Maričević, 2021). Nakon toga svi su sudionici ispunili anonimnu anketu u kojoj su mogli podijeliti svoje dojmove i komentare. Još jedna akcija koja je organizirana povodom Godine čitanja i u okviru Mjeseca hrvatske knjige bila je dvodnevna akcija pod nazivom *Čitam.hr*. Korisnicima je bilo omogućeno da dođu na Odjel književnosti 11. i 12. studenoga te čitaju djela hrvatskih autora, bilo vlastita djela ili djela koja im je pripremila Knjižnica

(Maričević, 2021). Uz ove i mnoge druge akcije i aktivnosti, Gradska knjižnica Požega pokazala je kako uspješno obilježiti Godinu čitanja ali i provesti knjižničarsku djelatnost uopće.

5.4. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

U Godini čitanja Gradska i sveučilišna knjižnica u Osijeku pokrenula je *Čitateljski izazov*, aktivnost koja je trajala od veljače 2021. do siječnja 2022. godine. Glavni cilj bio je potaknuti svoje korisnike da kroz 12 mjeseci pročitaju 12 knjiga različitih tematika. Svaki mjesec je na web stranici Knjižnice objavljen zadatak, odnosno tematika knjige koju sudionici trebaju pročitati. Sudionici su mogli uzeti letke na kojima su trebali svaki mjesec zapisati naslov knjige te isti na kraju izazova ubaciti u predviđenu kutiju na Posudbenom odjelu. Na kraju veljače nasumično je odabrano tri dobitnika koji su dobili simbolične nagrade („Čitateljski izazov Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, GISKO“, 2021). Osim *Čitateljskog izazova*, kroz cijelu godinu organizirani su brojni projekti poput GISKO književnih kvizova koji su se pokazali vrlo uspješnima, a održavani su svakog posljednjeg petka u mjesecu. Neke od tema bile su “Osječki pisci za djecu”, “Distopijski romani”, “Harry Potter kviz”, “Biografije / Autobiografije”, “Zima u književnosti” i mnoge druge („Kvizovi, GISKO“, b.d.).

5.5. Knjižnica Ekonomskog fakulteta u Zagrebu

Knjižnično–dokumentacijski centar Ekonomskog fakulteta u Zagrebu također se pridružio obilježavanju Godine čitanja 2021. Kroz cijelu godinu su mjesečno promovirali zanimljive i korisne naslove i autore u novoj rubrici naziva *Preporuke knjižničara*. Preporukama je moguće pristupiti na poveznici koju su objavili na web stranicama knjižnice te putem Facebook grupe Knjižnice. Neki od zanimljivih naslova bili su „Digitalno doba: masovni mediji i digitalna kultura“, „Discovering prices : auction design in markets with complex constraints“, „Aging society : rethinking and redesigning retirement“, „Nerazumno ponašanje: stvaranje bihevioralne ekonomije“ i slično (Globaldizajn, b.d.).

5.6. Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Zbirka za povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu u Godini čitanja obilježila je svoju veliku 135. obljetnicu brojnim izložbama vezanih uz svoj fond i njegove zanimljive zbirke. Od ožujka 2021. godine održane su izložbe „Pogledaj, posudi i pročitaj nove knjige u Zbirci za Povijest!“, „Zaraženi poviješću“ u sklopu manifestacije Noći knjige, „Opijeni poviješću“ u sklopu Kliofesta, „Harmonija povijesti“ povodom smrti mecene Tadije Smičiklasa te izložba knjiga iz metodologije „Iskustvo povijesti“ povodom manifestacije Mjeseca knjige i Dana fakulteta koji se obilježava 19. listopada. Posljednja zbirka trajala je do 15. studenoga 2021. godine i zaokružila ovaj zanimljiv događaj („135. obljetnica Zbirke povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta, Godina čitanja“, 2021).

5.7. Središnja medicinska knjižnica u Zagrebu

Povodom Noći knjige u Godini čitanja, Središnja medicinska knjižnica u suradnji s profesorima Medicinskog fakulteta u Zagrebu organizirala je virtualno događanje pod nazivom *Knjigamed: za obavijesti o indikacijama, mjerama opreza i nuspojavama knjige kao lijeka priključite se mrežnim i FB stranicama SMK*. Profesori su bili pozvani na razgovor o ulozi čitanja i knjige u održanju zdravlja te pružanju potpore ozdravljenju (Škorić et al., 2021). Snimak ovog događaja dostupan je svima na službenoj web stranici Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu kao i u digitalnom repozitoriju Medicinskog fakulteta – Dr Med.

6. Čitanje knjiga u izazovnim vremenima

Postoje brojni vanjski faktori koji mogu negativno utjecati na mentalno zdravlje ljudi. Jedan od aktualnih i poprilično značajnih jest pandemija bolesti COVID-19 koja se pojavila u prosincu 2019. godine te promijenila dotadašnji način života ugrozivši psihološke potrebe ljudi. Neočekivana pojava i brzina širenja bolesti dovela je do preopterećenosti zdravstvenog sustava, uvođenja epidemioloških mjera te stalnog informiranja o velikom broju umrlih od posljedica ove bolesti kao i do ekonomskih gubitaka uzrokovanih istim. Mjere koje su uvedene radi sprječavanja širenja bolesti podrazumijevale su, među ostalom, održavanje fizičke

udaljenosti od drugih ljudi odnosno izolaciju od drugih. Ljudi su bili prisiljeni promijeniti svakodnevnu rutinu te su nam bile ugrožene neke od osnovnih potreba poput slobodnog kretanja i druženja s drugima, što je dovelo to toga da su nam strahovi od bolesti, smrti, samoće, gubitka posla ali i nestašice hrane postali skoro pa svakodnevnica (Antičević, 2021). Kako bismo uspješno prevladali takve traumatske situacije važno je razviti psihološku otpornost koju definiramo kao “proces prilagodbe u suočavanju s nepovoljnim okolnostima, traumatskim situacijama, tragedijama ili prijetnjama” (Antičević, 2021, str. 433). Osobe koje ne uspiju razviti takvu otpornost u vrijeme kriznih situacija, poput pandemije COVID-19, izložene su svakodnevnom stresu i povećanoj anksioznosti što dovodi do narušavanja mentalnog zdravlja. Mentalno zdravlje od iznimne je važnosti za normalan život, te svatko treba pronaći način kako se o njemu brinuti.

6.1. Biblioterapija

Jedan od načina kako možemo brinuti o svom mentalnom zdravlju u izazovnim vremenima jest čitanje knjiga. Čitanje knjiga pomaže u smanjenju anksioznosti i stresa u teškim trenucima, te povećava osjećaj empatije. Pojam koji se odnosi na liječenje mentalnih, emotivnih i socijalnih problema pomoću čitanja knjiga zove se biblioterapija (Biblioterapija, b.d.). Prema definiciji Websterovog rječnika iz 1961. godine, biblioterapija se definira kao „uporaba odabranih knjiga i književnoga gradiva kao terapijskih pomagala u medicini i psihoterapiji, pa kao i rješavanje osobnih problema vođenim/usmjerenim čitanjem“ (Reščič Rihar i Urbanija, 1999, str. 10). Postoje mnoge vrste biblioterapije među kojima su najpoznatije klinička biblioterapija, razvojna biblioterapija, čitalačka biblioterapija te interaktivna/komunikativna biblioterapija. Klinička biblioterapija koristi se u području mentalnog zdravlja te uključuje ciljne i specifične intervencije na psihijatrijske bolesnike. Razvojna biblioterapija prvenstveno je namijenjena učenicima i studentima kako bi razvili osobine potrebne za rješavanje poteškoća u učenju. Interaktivna/komunikativna biblioterapija provodi se kroz vođene sastanke čiji su ciljevi pomoći sudionicima da eksternaliziraju vlastite emocije te kognitivno odgovore na odabrane književne tekstove. Naposljetku, čitalačka biblioterapija vrsta je biblioterapije koju provodimo samostalno te ju svrstavamo u metodu koja čitatelju funkcionira kao samopomoćna metoda (Kourkouta et al., 2018). Čitalačku biblioterapiju može provoditi bilo tko i u bilo kojem trenutku pa je iz tih razloga najpristupačnija.

Čitanje knjiga omogućuje nam da na kratko pobjegnemo od stvarnosti te uronimo u “drugi svijet”. Također, spajanje knjige s određenim problemom poput usamljenosti, tuge ili tjeskobe može nam pomoći da procesuiramo svoje emocije kroz priče i likove. Čitanje nam može pomoći da dohvatimo nove uvide u vlastitu psihu i emocije te razvijemo svjesnost istih (Rahmat et al., 2021). To je dobrodošlo u svakodnevnom životu, ali naročito u vremenu izolacije i fizičke odvojenosti od drugih. Zbog toga je od izuzetne važnosti da budemo motivirani čitati knjige u takvim vremenima.

Budući da su epidemiološke mjere donesene zbog bolesti COVID-19 utjecale na ograničenu mogućnost kretanja i zabranu obavljanja nekih od svakodnevnih obaveza, postavlja se pitanje da li je sve to imalo utjecaj na promjenu čitalačkih navika ljudi. Kao što je spomenuto, čitanje pozitivno djeluje na smanjenje stresa, anksioznosti, povećava empatiju, razvija naš mozak i općenito utječe da budemo dobro raspoloženi pa je zanimljivo pitanje je li to sve dovoljno da počnemo čitati više i češće. U svrhu toga obavljeno je istraživanje kako su epidemiološke mjere donesene zbog bolesti COVID-19 utjecale na čitalačke navike studenata u Hrvatskoj.

7. Istraživanje utjecaja epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike studenata

Bolest COVID-19 koja je u ožujku 2020. godine zahvatila područje Republike Hrvatske uzrokovala je brojne promjene u društvu i dotadašnjim životnim navikama ljudi. 19. ožujka 2020. godine Stožer civilne zaštite uveo je mjere zabrane održavanja svih javnih događanja i okupljanja više od pet osoba na jednom mjestu, obustavu održavanja izložbi, revija i sajмова kao i obustavu rada svih kulturnih djelatnosti unutar koje spadaju i knjižnice. Sve knjižnice unutar Republike Hrvatske, pa tako i visokoškolske, bile su primorane zatvoriti svoja vrata i prestati s radom s korisnicima u svojim prostorima (Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja, 2020). Knjižnice su bile zatvorene punih šest tjedana, odnosno do 24. travnja 2020. godine te su u tom periodu bile primorane prilagoditi se novim načinima djelatnosti i u potpunosti se okrenuti digitalnoj komunikaciji i pružanju usluga svojim korisnicima putem interneta (Odluka o nužnim mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini,

uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19, 2020).

Od 24. travnja 2020. godine knjižnice su ponovno otvorene za javnost ali s ograničenjima i uputama kako na siguran način obavljati stručno-knjižničnu djelatnost u prostorima knjižnice, kako zaštititi svoje djelatnike i korisnike te koje su aktivnosti školskog knjižničara u online okruženju. U razdoblju kada je obrazovni sustav bio primoran prijeći i odvijati se putem online modela učenja, knjižnice su imale značajnu ulogu u uspješnom funkcioniranju istoga. Knjižničari su trebali *„biti na raspolaganju vezano uz pretraživanje izvora i knjiga te s nastavnicima i učenicima komunicirati na redovnoj osnovi. Trebaju biti uključeni u virtualne zbornice i prema potrebi u virtualne razrede. Posebno ističemo potrebu da pomognu nastavnicima u kreiranju sadržaja i upotrebu materijala uz reguliranje autorskih prava“* (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2020). Jedan od načina na koji su knjižnice mogle pomoći svojim korisnicima i osigurati im provjerene mrežne izvore informacija kojima mogu pristupiti bilo kada i bilo gdje jest osnivanje virtualnih knjižnica. Virtualnu knjižnicu definiramo kao online zbirku pomno odabranih i organiziranih linkova koji vode prema različitim izvorima na internetu, kao što su baze podataka, aplikacije, računalni programi, razni dokumenti i drugi multimedijски sadržaji, a nalaze se isključivo na virtualnom Web mjestu. One su se tijekom pandemije i nastave na daljinu pokazale kao koristan alat provođenja knjižničarske djelatnosti na mreži u svrhu potpore djelatnika i ostalih članova obrazovnih sustava (Cajner Petrinec, 2022). Epidemiološke mjere donesene zbog bolesti COVID-19 knjižnicama su pružile mogućnost usavršavanja i razvoja novih vještina u svrhu ubrzanja već započete digitalizacije kulturne baštine te privlačenja korisnika (Vidović et al, 2021). Upravo su virtualne knjižnice primjer pozitivne prilagodbe obrazovnih ustanova na krizu pandemije bolesti COVID-19 putem razvoja digitalnih alata.

Kako je navedeno, način na koji je obrazovni sustav funkcionirao naglo je promijenjen te je sustav bio primoran prilagoditi se novim epidemiološkim mjerama koje nisu dopuštale socijalna okupljanja. Promjene su rezultirale prelaskom na online model predavanja te se uz dolazak novih uvjeta život studenata i nastavnika poprilično promijenio. Ovo se dodatno odnosilo na studente koji su prije uvođenja epidemioloških mjera provodili značajno vrijeme na fizičkim predavanjima i u društvenim interakcijama povezanim s obrazovnim ustanovama. Epidemiološke mjere donesene zbog bolesti COVID-19 uzrokovale su da studenti većinu svoga vremena provode u vlastitim domovima s ograničenim kretanjem, što je dovelo do raznih negativnih posljedica. No iste su dovele i do pozitivnih posljedica kao što su razvoj novih

navika i stjecanje novih hobija. Jedna od takvih pozitivnih navika jest češće čitanje knjiga i ostale građe za čitanje te se u ovom istraživanju ta tvrdnja želi i potvrditi.

7.1. Svrha i ciljevi istraživanja

Svrha ovog istraživanja jest steći uvid u promjenu čitalačkih navika kod studenata uzrokovanu epidemiološkim mjerama donesenih zbog bolesti COVID-19. Ciljevi istraživanja su ispitati na koji način studenti dolaze do građe za čitanje, koju vrstu građe najradije čitaju te prikazati promjene nastale u čitalačkim navikama studenata u vrijeme trajanja epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19.

Prije same provedbe istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Vanjski faktori poput epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 mogu potaknuti studente da čitaju češće.
2. U vrijeme trajanja epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 studenti su češće čitali elektronički sadržaj u odnosu na vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera.

7.2. Metodologija istraživanja

U sklopu istraživanja utjecaja epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike studenata koristila se metoda anketiranja. Uzorak istraživanja su činili studenti u dobnom rasponu od 18 do 29 godina. Istraživanje je usmjereno na utvrđivanje koliko i kako su epidemiološke mjere donesene zbog bolesti COVID-19 utjecale na čitalačke navike studenata. Za provedbu anketnog istraživanja odabran je Web anketni upitnik jer se istraživanjem pokušalo zahvatiti što veći broj studenata u dobnom rasponu od 18 do 29 godina. Anketni upitnik bio je podijeljen na pet dijelova i sveukupno sedamnaest pitanja. Prvi dio odnosio se na demografske karakteristike ispitanika (3 pitanja). Drugi dio odnosio se na općenite čitalačke navike kod ispitanika (3 pitanja). Treći dio odnosio se na karakteristike čitanja elektroničkog sadržaja kod ispitanika (3 pitanja). Četvrti dio odnosio se na učestalost čitanja i posuđivanja knjiga iz knjižnice kod ispitanika prije i poslije uvođenja epidemioloških mjera (2 pitanja). Peti, posljednji dio odnosio se na utjecaj epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike ispitanika (6 pitanja). Šesnaest pitanja bila su

zatvorenog tipa dok je jedno pitanje bilo otvorenog tipa. Četiri pitanja zatvorenog tipa imala su mogućnost dodatnog odgovora.

Anketni upitnik bio je anoniman te je objavljen u nekoliko grupa na internetskoj društvenoj mreži Facebook: Klub studenata informacijskih znanosti, CZON studenti, Informacijske znanosti FFZG, ekipa s CVJETNOG, Studentski dom Stjepan Radić te Anketalica-podijeli svoju anketu. Poziv na sudjelovanje u anketnom istraživanju također je objavljen na osobnom Facebook profilu te poslan prijateljima koji su odgovarali uzorku istraživanja. Na kraju, anketni upitnik je fizički podijeljen u obliku QR koda studentima koji su se nalazili u prostoru Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića u Zagrebu. Istraživanje se odvijalo u razdoblju od 8. prosinca 2021. godine do 31. siječnja 2022. godine te je sudjelovalo ukupno 101 ispitanika.

7.3. Rezultati istraživanja

Sva pitanja anketnog upitnika bila su obavezna za odgovor te ispunjena od strane svih ispitanika (101 ispitanik), osim petog i petnaestog pitanja kod kojih je naveden broj ispitanika koji su odgovorili na iste.

7.3.1. Demografske karakteristike ispitanika

Koja je vaša dobna skupina? Na samom početku anketnog upitnika od ispitanika se tražilo da označe u koju dobnu skupinu pripadaju. Odgovori su prikazani u nastavku:

- između 22 i 25 godina: 63 ispitanika (62,4 %)
- između 18 i 21 godinu: 29 ispitanika (28,7 %)
- između 26 i 29 godina: 9 ispitanika (8,9 %).

Koji je Vaš spol? U nastavku se od ispitanika tražilo da označe kojega su spola. Odgovori su prikazani u nastavku:

- žensko: 79 ispitanika (78,2 %)
- muško: 21 ispitanik (20,8 %)
- nemam spol: 1 ispitanik (1 %).

Na kojoj se razini studija nalazite? Zadnje pitanje demografskog karaktera odnosilo se na razinu studija koju ispitanici pohađaju. Odgovori su prikazani u nastavku:

- preddiplomski sveučilišni studij: 50 ispitanika (50 %)
- diplomski sveučilišni studij: 48 ispitanika (48 %)
- poslijediplomski studij: 3 ispitanika (3 %).

7.3.2. Općenite čitalačke navike ispitanika

Općenito, koju su vaši razlozi za čitanje? Četvrto pitanje anketnog upitnika odnosilo se na razloge za čitanje kod ispitanika. Ispitanicima je bilo ponuđeno šest odgovora te mogućnost da sami navedu svoj razlog, a odgovori su prikazani u nastavku:

- čitam iz užitka: 74 ispitanika (73,3 %)
- čitam zbog posla: 15 ispitanika (14,9 %)
- čitam u svrhu obrazovanja: 74 ispitanika (73,3 %)
- čitam zbog informiranja: 55 ispitanika (54,5 %)
- ne čitam: 9 ispitanika (8,9 %)
- ostalo: 0 ispitanika (0 %).

Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio negativan, navedite razloge nečitanja. U suprotnom prijedite na iduće pitanje. Peto pitanje bilo je otvorenog tipa i nije bilo obvezno za odgovaranje. Njime se željelo doznati koji su razlozi nečitanja kod ispitanika koji su to označili u prethodnom pitanju. Ponuđeno je devet odgovora te mogućnost da ispitanici sami navedu svoj razlog. Odgovorilo je 11 ispitanika, a odgovori su prikazani u nastavku:

- ograničeno radno vrijeme knjižnice: 0 ispitanika (0 %)
- nedostatak knjižnice u mojoj blizini: 0 ispitanika (0%)
- nedostatak vremena: 4 ispitanika (44,4 %)
- nedostatak volje za čitanjem: 9 ispitanika (100 %)
- čitanje mi nije zanimljivo: 2 ispitanika (22,2 %)
- čitanje smatram nepotrebnim: 0 ispitanika (0 %)
- radije ću pogledati film ili seriju nego čitati: 8 ispitanika (88,9 %)

- knjige koje me zanimaju najčešće su posuđene: 0 ispitanika (0 %)
- čitanje knjiga je zastarjelo: 0 ispitanika (0 %)
- ostalo: 0 ispitanika (0 %).

Jeste li učlanjeni u knjižnicu? Šestim pitanjem anketnog upitnika željelo se doznati koliko je ispitanika učlanjeno u knjižnicu, odnosno koliko je ispitanika učlanjeno nakon uvođenja epidemioloških mjera te ako nisu učlanjeni namjeravaju li se učlaniti uopće. Odgovori su prikazani u nastavku:

- da, učlanio/la sam se prije uvođenja epidemioloških mjera: 58 ispitanika (57,4 %)
- da, učlanio/la sam se nakon uvođenja epidemioloških mjera: 3 ispitanika (3 %)
- ne nisam, ali se namjeravam učlaniti: 17 ispitanika (16,8 %)
- ne nisam, niti se namjeravam učlaniti: 23 ispitanika (22,8 %).

7.3.3. Karakteristike čitanja elektroničkog sadržaja

Čitate li elektroničke sadržaje? Sedmo pitanje anketnog upitnika odnosilo se na čitanje elektroničkog sadržaja kod ispitanika koji su raspoređeni na e-knjige, e-časopise i e-novine. Rezultati su prikazani u obliku tablice na sljedeći način:

	Da	Ne
E-knjige	54 ispitanika (53,5 %)	47 ispitanika (46,5 %)
E-časopise	51 ispitanik (50,5 %)	50 ispitanika (49,5 %)
E-novine	64 ispitanika (63,4 %)	37 ispitanika (36,6 %)

Općenito, koliko često čitate elektroničke sadržaje u odnosu na vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera? Osmo pitanje odnosilo se na učestalost čitanja elektroničkog sadržaja prije uvođenja epidemioloških mjera i nakon uvođenja istih. Rezultati su prikazani u obliku tablice na sljedeći način:

	Vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera	Vrijeme nakon uvođenja epidemioloških mjera
Nekoliko puta tjedno	41 ispitanik (40,6 %)	35 ispitanika (34,7 %)
Nekoliko puta mjesečno	20 ispitanika (19,8 %)	24 ispitanika (23,8 %)
Svaki dan	18 ispitanika (17,8 %)	26 ispitanika (25,7 %)
Nekoliko puta godišnje	14 ispitanika (13,9 %)	9 ispitanika (8,9 %)
Ne čitam elektronički sadržaj	8 ispitanika (7,9 %)	7 ispitanika (6,9 %).

Posjedujete li neki od uređaja za čitanje elektroničkog sadržaja? Moguće je označiti više odgovora. Devetim pitanjem željelo se doznati posjeduju li ispitanici uređaj za čitanje elektroničkog sadržaja te kada su nabavili iste. Ponuđeni uređaji bili su pametni telefon, tablet, računalo i e-čitač. Rezultati su prikazani u obliku tablice na sljedeći način:

	Da, posjedujem ga od prije uvođenja epidemioloških mjera	Da, kupio/la sam ga nakon uvođenja epidemioloških mjera	Ne posjedujem ali ga namjeravam kupiti	Ne posjedujem i ne namjeravam ga kupiti
Pametni telefon	100 ispitanika (99 %)	0 ispitanika (0 %)	0 ispitanika (0 %)	1 ispitanik (1 %)
Tablet	26 ispitanika (25,7 %)	8 ispitanika (8%)	9 ispitanika (8,9 %)	58 ispitanika (57,4 %)
Računalo	99 ispitanika (98 %)	0 ispitanika (0 %)	0 ispitanika (0 %)	2 ispitanika (2 %)
E-čitač	7 ispitanika (6,9 %)	9 ispitanika (9 %)	8 ispitanika (7,9 %)	77 ispitanika (76,2 %).

7.3.4. Učestalost čitanja i posuđivanja knjiga iz knjižnice kod ispitanika prije i nakon uvođenja epidemioloških mjera

Općenito, koliko često posuđujete knjige iz knjižnice? Deseto pitanje odnosilo se na učestalost posuđivanja knjiga iz knjižnice prije i nakon uvođenja epidemioloških mjera. Rezultati su prikazani u obliku tablice na sljedeći način:

	Vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera	Vrijeme nakon uvođenja epidemioloških mjera
Nekoliko puta godišnje	38 ispitanika (37,6 %)	33 ispitanika (32,7 %)
Nekoliko puta mjesečno	21 ispitanik (20,8 %)	20 ispitanika (19,8 %)
Otpribliže jednom mjesečno	16 ispitanika (15,8 %)	6 ispitanika (5,9 %)
Nekoliko puta tjedno	3 ispitanika (3 %)	4 ispitanika (4 %)
Nisam posuđivao/la u knjižnici	23 ispitanika (22,8 %)	38 ispitanika (37,6 %).

Općenito, koliko vremena dnevno provodite u čitanju? Jedanaestim pitanjem željelo se doznati koliko su vremena dnevno ispitanici provodili u čitanju prije i nakon uvođenja epidemioloških mjera. Rezultati su prikazani u obliku tablice na sljedeći način:

	Vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera	Vrijeme nakon uvođenja epidemioloških mjera
Manje od 30 minuta	21 ispitanik (20,8 %)	14 ispitanika (13,9 %)
Oko sat vremena	29 ispitanika (28,7 %)	28 ispitanika (27,7 %)
Oko dva sata	18 ispitanika (17,8 %)	27 ispitanika (26,7 %)
Više od tri sata	8 ispitanika (7,9 %)	11 ispitanika (10,9 %)
Nisam čitao/la svaki dan	25 ispitanika (24,8 %)	21 ispitanik (20,8 %).

7.3.5. Utjecaj epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike ispitanika

Općenito, koje vrste građe najradije čitate (nakon uvođenja epidemioloških mjera)?

Moguće je označiti više odgovora. Dvanaesto pitanje odnosilo se na vrste građe koje su ispitanici najradije čitali nakon uvođenja epidemioloških mjera. Odgovori su raspoređeni na sljedeći način:

- romane: 68 ispitanika (67,3 %)
- znanstvene i stručne knjige: 48 ispitanika (47,5 %)
- knjige o psihologiji: 33 ispitanika (32,7 %)
- časopise: 26 ispitanika (23,8 %)
- novine: 26 ispitanika (23,8 %)
- stripove: 24 ispitanika (23,8 %)
- novele: 22 ispitanika (21,8 %)
- kuharice: 22 ispitanika (21,8 %)
- povijesne knjige: 13 ispitanika (12,9 %)
- religijske knjige: 6 ispitanika (5,9 %)
- ne čitam: 4 ispitanika (4 %)
- dodatni odgovori:
 - trileri: 1 ispitanik (1 %)
 - krimiće: 1 ispitanik (1 %)
 - znanstvenu fantastiku: 1 ispitanik (1 %)
 - sport: 1 ispitanik (1 %)
 - mange: 1 ispitanik (1 %)
 - enciklopedije: 1 ispitanik (1 %).

Na koje načine dolazite do primjeraka knjiga (nakon uvođenja epidemioloških mjera)? ***Moguće je označiti više odgovora.*** Trinaesto pitanje odnosilo se na načine dolaženja do primjeraka tiskane i elektroničke knjige nakon uvođenja epidemioloških mjera. Odgovori za elektroničku knjigu raspoređeni su na sljedeći način:

- besplatnim preuzimanjem s interneta: 69 ispitanika (68,3 %)
- ne nabavljam knjige: 23 ispitanika (22,8 %)
- kupnjom putem interneta: 9 ispitanika (8,9 %)
- posudbom iz knjižnice: 6 ispitanika (5,9 %)
- posudbom od rodbine: 5 ispitanika (5 %)
- razmjenjivanjem knjiga s drugim kolegama na studiju: 5 ispitanika (5 %)

- posudbom od poznanika: 4 ispitanika (4 %)
- čitanjem knjiga iz kućne knjižnice: 3 ispitanika (3 %)
- fizičkom kupnjom na kioscima s novinama, časopisima i knjigama: 2 ispitanika (2 %).

Odgovori za tiskanu/papirnu knjigu raspoređeni su na sljedeći način:

- posudbom iz knjižnice: 49 ispitanika (48,5 %)
- posudbom od poznanika: 39 ispitanika (38,6 %)
- fizičkom kupnjom na kioscima s novinama, časopisima i knjigama: 39 ispitanika (38,6 %)
- čitanjem knjiga iz kućne knjižnice: 38 ispitanika (37,6 %)
- posudbom od rodbine: 29 ispitanika (28,7 %)
- kupnjom putem interneta: 23 ispitanika (22,8 %)
- razmjenjivanjem knjiga s drugim kolegama na studiju: 12 ispitanika (11,9 %)
- ne nabavljam knjige: 12 ispitanika (11,9 %)
- besplatnim preuzimanjem s interneta: 11 ispitanika (10,9 %).

Je li se tematika knjiga koje čitate promijenila u odnosu na vrijeme prije uvođenja mjera?

Četrnaestim pitanjem željelo se doznati jesu li uvođenja novih epidemioloških mjera imale utjecaj na promjenu tematike knjiga kod ispitanika. Odgovori su sljedeći:

- Ne: 93 ispitanika (92,1 %)
- Da: 8 ispitanika (7,9 %).

Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio pozitivan, navedite koju tematiku knjiga čitate. U suprotnom prijedite na iduće pitanje. Petnaesto pitanje bilo je otvorenog tipa i nije bilo obvezno za odgovaranje. Osam ispitanika odgovorilo je potvrdno na prethodno pitanje, odnosno je li se tematika knjiga kod ispitanika promijenila u odnosu na vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera. Odgovor na ovo pitanje dalo je ipak devetero ispitanika, a oni su sljedeći:

- „Znanstvene knjige“
- „Ljubavne, drame, trileri“

- „Više stručne literature vezane za psihologiju“
- „Psihologija, self-development“
- „Psihološke“
- „Manje romane, a psihološku tematiku više nego prije“
- „Spiritualne knjige“
- „Povijesne (stručne) knjige, povijesni romani (tzv. historical fiction), Romani milenijalaca (Sally Rooney, *Exciting times*, *My year of rest and relaxation*), uspješnice (Elena Ferrante)“
- „Samopomoć“.

U kojoj mjeri Vam čitanje knjiga pomaže da odvratite misli od bolesti COVID-19?

Šesnaestim pitanjem željelo se doznati u kojoj je mjeri čitanje knjiga pomoglo odvratiti misli od bolesti COVID-19 kod ispitanika. Pitanje je postavljeno u obliku linearnog mjera, a odgovori su sljedeći:

- Potpuno odmaže: 4 ispitanika (4 %)
- Djelomično odmaže: 5 ispitanika (5 %)
- Niti pomaže niti odmaže: 44 ispitanika (43,6 %)
- Djelomično pomaže: 18 ispitanika (17,8 %)
- Potpuno pomaže: 30 ispitanika (29,7 %).

Prema Vašoj procjeni, smatrate li da je bolest COVID-19 utjecala na učestalost Vašeg čitanja? Posljednje pitanje anketnog upitnika odnosilo se na osobnu procjenu ispitanika u vezi utjecaja bolesti COVID-19 na učestalost čitanja. Odgovori su sljedeći:

- Ne, učestalost čitanja mi je ostala ista: 49 ispitanika (48,5 %)
- Da, počeo/la sam čitati češće: 34 ispitanika (33,7 %)
- Nisam siguran/na: 12 ispitanika (11,9 %)
- Da, počeo/la sam čitati rjeđe: 6 ispitanika (5,9 %).

7.4. Rasprava i zaključak istraživanja

Pitanja demografskog karaktera pokazuju nam da najveći postotak ispitanika pripada skupini između 22 i 25 godina (62,4 %), zatim slijedi skupina između 18 i 21 godina (28,7 %) te na kraju skupina između 26 i 29 godina (8,9 %). Većina ispitanika ženskog je spola (78,2 %), dok je 21 ispitanik (20,8 %) muškog roda. Jedan ispitanik nije naveo spol. Najviše ispitanika nalazi se na preddiplomskom sveučilišnom studiju (49,5 %), dok je nešto manje ispitanika na diplomskom sveučilišnom studiju (47,5 %). Najmanji broj ispitanika, njih troje, nalaze se na poslijediplomskom sveučilišnom studiju.

Promatrajući općenite čitalačke navike kod ispitanika, najčešći razlozi za čitanje jesu čitanje iz užitka i čitanje u svrhu obrazovanja (73,3 %). U nešto manjem postotku ispitanici čitaju zbog informiranja (54,5 %) te osobnog rasta i razvoja (53,5 %), dok najmanje čitaju zbog posla (14,9 %). Devet ispitanika ne čita uopće te je prema dobivenim podacima nedostatak volje za čitanjem najčešći razlog za nečitanje, što je posve očekivano. Sljedeći razlog je taj da bi ispitanici radije pogledali seriju ili film nego čitali (88,9 %) što također nije nimalo iznenađujuće. Četiri ispitanika označilo je nedostatak vremena kao razlog nečitanja te su dva ispitanika navela da im čitanje nije zanimljivo. Što se tiče članstva u knjižnici, očekivano je da se većina ispitanika učlanila u knjižnicu prije uvođenja epidemioloških mjera, iako se mali broj ispitanika (3%) učlanio i nakon uvođenja istih. Razočaravajuće je da je poveliki broj onih koji nisu učlanjeni u knjižnicu (39,6 %) od kojih se većina niti ne namjerava učlaniti (22,8 %).

Zastupljenost čitanja elektroničkog sadržaja kod ispitanika relativno je visoka. Ispitanicima je bilo ponuđeno tri vrste elektroničkog sadržaja: e-knjige, e-časopisi i e-novine. Najviše se čitaju e-novine (63,4 %), zatim e-knjige (53,5 %) te naposljetku e-časopisi (50,5 %). Što se tiče učestalosti čitanja elektroničkog sadržaja prije i nakon uvođenja epidemioloških mjera, dobiveni podaci poprilično su zanimljivi. Broj ispitanika koji nakon uvođenja epidemioloških mjera nije čitao elektronički sadržaj smanjio se za jedan posto, dok su oni koji su čitali elektronički sadržaj nakon uvođenja epidemioloških mjera činili to češće. Najveća razlika vidi se u postotku čitanja elektroničkog sadržaja svakoga dana. Prije uvođenja epidemioloških mjera on je iznosio 17,8 % dok se nakon uvođenja epidemioloških mjera isti povećao na 25,7 %. Oni koji su čitali elektronički sadržaj nekoliko puta tjedno smanjio se s 40,6 % na 34,7 %, dok se postotak onih koji su čitali navedeni sadržaj nekoliko puta mjesečno povećao s 19,8 % na 23,8 %. Zanimljivo je i to da se smanjio broj onih koji su čitali elektronički sadržaj nekoliko puta godišnje. Prije uvođenja mjera on je iznosio 13,9 % dok je nakon uvođenja istih pao za četiri posto. Kako bi se saznalo na koji su način ispitanici čitali

elektronički sadržaj, postavljeno je pitanje koje se odnosilo na posjedovanje nekog od uređaja za čitanje spomenutog sadržaja te na nabavu istoga. Ponuđeni uređaji bili su pametni telefon, tablet, računalo i e-čitač. Očekivano, pametni telefon posjeduje najveći broj ispitanika te su ga kupili prije uvođenja epidemioloških mjera (99 %). Samo jedan ispitanik nema navedeni uređaj niti ga planira kupiti. Slični odgovori slijede i za računalo kojega imaju skoro svi ispitanici te su ga nabavili prije uvođenja mjera (98 %), dok dva ispitanika nemaju isti niti ga namjeravaju kupiti. Situacija s tabletom i e-čitačem malo je drugačija. Većina ispitanika ne posjeduje tablet niti ga planira kupiti (57,4 %), dok njih devetero ne posjeduje ali planira kupiti isti. Manjina ispitanika posjeduje tablet (33,7 %) od kojih je samo osmero kupilo navedeni uređaj nakon uvođenja mjera. Što se tiče e-čitača čak 84,1 % ispitanika ne posjeduje navedeni uređaj ali 7,9 % od njih ga planira kupiti. Sedam ispitanika posjeduje e-čitač od prije uvođenja epidemioloških mjera, dok je njih devetero kupilo isti nakon uvođenja epidemioloških mjera.

Dobiveni rezultati koji se odnose na učestalost čitanja općenito i posuđivanja knjiga iz knjižnice prije i poslije epidemioloških mjera poprilično su zanimljivi. U vremenu prije uvođenja epidemioloških mjera najveći je postotak ispitanika posuđivao knjige nekoliko puta godišnje (37,6 %) dok se najrjeđe posuđivalo nekoliko puta tjedno (3%). Zanimljivo je da 22,8 % ispitanika nije posuđivalo knjige iz knjižnice uopće te se nakon uvođenja epidemioloških mjera taj broj očekivano povećao na 37,6 %. Zatim slijedi podizanje knjiga nekoliko puta godišnje čiji je postotak i u ovom vremenu pri vrhu (32,7 %), dok se postotak podizanja knjiga nekoliko puta tjedno povećao u odnosu na vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera. Iako nam ovi rezultati govore da su nakon uvođenja epidemioloških mjera ispitanici rjeđe posuđivali knjige iz knjižnica, idućim pitanjem saznali smo ohrabrujuće podatke u vezi učestalosti čitanja općenito. Prije uvođenja epidemioloških mjera postotak onih koji nisu čitali svaki dan bio je 24,8 % dok se nakon uvođenja istih taj postotak smanjio na 20,8 %. Također, postotak onih koji su prije uvođenja epidemioloških mjera čitali manje od 30 minuta smanjio se za otprilike sedam posto, kao i postotak onih koji su čitali oko sat vremena koji se smanjio za jedan posto. Nadalje, postotak onih koji su prije uvođenja epidemioloških mjera čitali oko dva sata nakon uvođenja istih povećao se skoro za deset posto dok se postotak onih koji su čitali više od tri sata povećao za tri posto.

Epidemiološke mjere donesene zbog bolesti COVID-19 ostavile su određeni utjecaj na čitalačke navike ispitanika. Nakon uvođenja istih ispitanici su najradije čitali romane (67,3 %), znanstvene i stručne knjige (47,5 %), knjige o psihologiji (32,7 %) te časopise, novine i stripove (23,8 %). U nešto manjem postotku slijede novele i kuharice (21,8 %) te povijesne knjige (12,9

%). Najmanje su se čitale religijske knjige (5,9 %) dok su četiri ispitanika označila da ne čitaju uopće. Ispitanicima je bilo ponuđeno i da sami navedu vrste građe, a neki od odgovora su trileri, krimići, sport, mange, enciklopedije i slično. Iz evidentnog vidimo da su ispitanici čitali raznolike vrste građe, no ipak prevladavaju romani koji kako u prošlosti, tako i danas uspijevaju uvući čitatelje u neke druge svjetove te im pružiti “bijeg” od stvarnosti, naročito u izazovnim vremenima poput pandemije. Općenito, knjige mogu biti u elektroničkom ili tiskanom/papirnatom obliku. Način na koji dolazimo do primjeraka knjige uvelike ovisi o kojem se obliku radi. Očekivano, najčešći način na koji su ispitanici dolazili do elektroničke knjige bio je besplatnim preuzimanjem s interneta (68,3 %) dok čak 22,8 % ispitanika nije nabavljalo elektroničke knjige uopće. Ostali načini dolaženja do elektroničkih knjiga su kupnjom putem interneta (8,9 %), posudbom iz knjižnice (5,9 %), posudbom od rodbine (5%) i slično. Načini dolaženja do tiskane/papirne knjige znatno su drugačiji. Najveći broj ispitanika do tiskane/papirne građe dolazila je posudbom iz knjižnice (48,5 %). Zatim slijede posudba od poznanika i fizička kupnja na kioscima s novinama, časopisima i knjigama (38,6 %) te čitanje knjiga iz kućne knjižnice (37,6 %). Postotak onih koji nisu nabavljali tiskane/papirne knjige gotovo je duplo manji (11,9 %). Tematika knjiga koju su ispitanici čitali nakon uvođenja epidemioloških mjera najvećim se djelom nije mijenjala (92,1 %). Ipak, osmero ispitanika označilo je da su epidemiološke mjere utjecale na promjenu tematike knjiga koje čitaju te naveli primjere knjiga poput znanstvenih, psiholoških, spiritualnih, povijesnih knjiga kao i knjiga samopomoći. Što se tiče aspekta pomoći knjiga kod odvratanja misli od bolesti COVID-19, dolazimo do iznenađujućih podataka. Najveći postotak ispitanika smatra da im čitanje knjiga nije niti pomoglo, niti odmoglo da odvrate navedene misli, dok 29,7 % smatra da im je čitanje istih u potpunosti pomoglo. Zanimljivo je da je četvero ispitanika označilo da im je čitanje knjiga potpuno odmoglo da odvrate misli od bolesti COVID-19, dok je prema prijašnjim pitanjima evidentno da je troje od njih učlanjeno u knjižnicu, da čitaju oko sat do dva svaki dan i redovito posuđuju knjige iz knjižnice (barem jedanput mjesečno). Posljednjim pitanjem saznali smo da bolest COVID-19 kod većine ispitanika (48,5 %) nije utjecala na učestalost čitanja, dok je 33,7 % ispitanika ipak počelo čitati češće.

Prije same provedbe istraživanja bile su postavljene sljedeće hipoteze:

1. Vanjski faktori poput epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 mogu potaknuti studente da čitaju češće.
2. U vrijeme trajanja epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 studenti su češće čitali elektronički sadržaj u odnosu na vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera.

Nedostatak istraživanja svakako je nizak odaziv studenata, međutim na temelju dobivenih rezultata istraživanja možemo zaključiti da su obje hipoteze potvrđene, iako na malom broju ispitanika. Prva hipoteza je potvrđena te je iz rezultata vidljivo da se postotak onih koji nisu čitali svaki dan nakon uvođenja epidemioloških mjera smanjio za 3 % dok se postotak onih koji su počeli čitati više od dva sata povećao za 8,9 %. Zanimljivo je da su sami ispitanici najviše označili da smatraju da im bolest COVID-19 nije utjecala na učestalost čitanja, iako podaci pokazuju suprotno. Druga hipoteza je također potvrđena. Postotak onih koji su počeli čitati elektronički sadržaj svaki dan nakon uvođenja epidemioloških mjera povećao se za 7,9 % te se postotak onih koji nisu čitali elektronički sadržaj smanjio za 1 %. U prilog tomu ide i pokazatelj da je veći broj ispitanika kupio ili planira kupiti e-čitač nakon uvođenja epidemioloških mjera. Iako je promjena u postotku poprilično mala, ipak je postojeća.

Određene čitalačke navike studenata promijenile su se u vrijeme trajanja epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19. Osim gore navedenih primjera da su ispitanici počeli čitati češće općenito te češće čitati elektronički sadržaj, vidljivo je da se smanjio broj onih koji su fizički posuđivali knjige iz knjižnice, što ne čudi s obzirom na vrijeme prilagodbe i prihvaćanja novih mjera. Kao što je ranije spomenuto, svrha istraživanja bila je proučiti kako epidemiološke mjere donesene zbog bolesti COVID-19, koje spadaju pod vanjske faktore, mogu utjecati na poticanje čitanja kod studenata. Vidimo da takvi faktori mogu potaknuti na čitanje iako u ovom slučaju ono nije previše značajno. S obzirom na to da su ljudi određeni period vremena proveli „zatvoreni“ u vlastitom prostoru s nemogućnošću odlaska na posao ili u obrazovne institucije te s ograničenim socijalnim druženjima očekivano je da će u tom vremenu ljudi pronaći nove hobije. Uz obveze poput posla, školovanja pa i hobija ostaje dosta neispunjenog vremena koje se najčešće provodi na društvenim mrežama, gledajući serije i filmove, igrajući društvene igre ili slušajući glazbu. Postavlja se pitanje što je s knjigom i čitanjem u tim vremenima. Iako se išlo s pretpostavkom da su ispitanici počeli čitati češće, dobiveni podaci pokazuju da se u očekivanoj mjeri to nije dogodilo. Uzroci mogu biti razni, od stresa i nemogućnosti koncentriranja do nedovoljne ažuriranosti knjižničarske djelatnosti. U ovom trenutku to ne možemo znati sa sigurnošću ali možemo znati da i dalje treba ulagati u to da se potakne studente, kao i ostatak društva na čitanje.

8. Zaključak

Knjige i njihovo čitanje od davnina privlače pažnju ljudima. Tijekom povijesti knjige su bile vrlo utjecajne te itko tko je htio biti prihvaćen i cijenjen u društvu trebao je poznavati neka od poznatih djela tog vremena te imati svoju privatnu knjižnicu. Fasciniranost knjigama i čitanjem itekako je opravdana i iako se uloga knjiga i pismenosti mijenjala kroz povijest, danas su čitanje i razvijena čitalačka pismenost preduvjet uspješnosti pojedinca u društvu. Biti čitalačko pismen znači biti sposoban prevagnuti izazove konstantnog razvoja informacijskog i komunikacijskog sustava. Trebamo biti sposobni pristupiti i informacijama putem digitalne tehnologije i to s dubokim razumijevanjem teksta kojeg čitamo i istražujemo. Mnogo je pozitivnih učinaka čitanja. Čitanje utječe na razvoj empatije, odnosno omogućuje da lakše razumijemo što druga osoba osjeća te se lakše povežemo s njom. Također, čitanje produbljuje i proširuje vokabular riječi te utječe na stvaralačko mišljenje. Osim toga, čitanje ima i terapijski učinak. Kada pogledamo utjecaje čitanja koje ono ostavlja na pojedinca, ne čudi da je ono temelj uspješnosti i zadovoljstva kako njega, tako i ostatka društva. Zbog toga je od iznimne važnosti da svaka država neprestano potiče svoj narod na čitanje. Prema zadnjem PISA istraživanju Hrvatska je na području čitalačke pismenosti ostvarila poprilično niske rezultate, što nam govori da naša država treba promijeniti stavove naroda o čitanju te poticati isto na svim razinama. Zbog toga se, među ostalom, organiziraju brojni događaji, projekti, akcije i manifestacije koji za glavni cilj imaju potaknuti sudionike na čitanje. Nacionalna strategija poticanja čitanja pod motom „*Čitajmo da ne ostanemo bez riječi*“ odličan je primjer akcije na navedeni problem, zajedno s odlukom da je 2021. godina prozvana Godinom čitanja, čiji je program ispunjen događanjima u mnogobrojnim knjižnicama diljem Hrvatske pokazao da hrvati imaju inicijativu za razvojem čitateljskih navika. Stanje čitalačke kulture u ostatku Europe slično je našem te također postoje brojni projekti sa svrhom poticanja na čitanje, a jedan od glavnih pokazatelja jest konzorcij europskih organizacija za promicanje čitanja, EUReads.

Jedan od pozitivnih učinaka čitanja koji je u današnjem pandemijskom vremenu itekako potreban jest onaj terapijski - biblioterapija. Čitanje knjiga pomaže u smanjenju stresa i anksioznosti u teškim trenucima, omogućuje da na kratko pobjegnemo od stvarnosti te lakše procesuiramo svoje emocije kroz likove i priče. U vremenu ograničene slobode i neizvjesnosti uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19, biblioterapija je itekako potrebna. Ipak, postavlja se pitanje može li vanjski faktor poput epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-

19 potaknuti određene skupine ljude na čitanje te promijeniti čitalačke navike istih. Rezultati istraživanja provedenog u sklopu rada pod temom *Utjecaj epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike studenata* pokazuju da je to moguće, iako u popriličnom niskom postotku. Ispitanici su počeli češće čitati elektronički sadržaj, ponajviše e-novine, te su ih epidemiološke mjere potaknule da čitaju češće općenito. Ipak, uzevši u obzir činjenicu da su ispitanici većinu vremena provodili u svojim domovima bez mogućnosti odlazanja na fizička predavanja, očekivalo se da će postotak onih koji su počeli čitati češće ipak biti veći.

9. Literatura

About Us. EURead. (b.d.). Datum pristupa: 13.12.2021. Preuzeto s: <https://www.euread.com/about-us/>

Antičević, V. (2021). Učinci pandemija na mentalno zdravlje. *Društvena istraživanja*, 30 (2), 423-443. Datum pristupa: 6.4.2022. Preuzeto s: <https://doi.org/10.5559/di.30.2.12>

Aleksandar, S. (2006). Povijest knjige. Zagreb : Matica hrvatska.

Barbarić, T. (2019). Koja je razlika između čitača i čitatelja i zašto su knjižničari i učitelji danas neurokirurzi bez noža. Datum pristupa: 27.10.2021. Preuzeto s: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/koja-je-razlika-izmedu-citaca-i-citatelja-i-zasto-su-knjiznicari-i-ucitelji-danas-neurokirurzi-bez-noza-foto-20190524>

Biblioterapija. (b.d.). U Hrvatska enciklopedija. Datum pristupa: 7.4.2022. Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7466>

Brandt. A. (2021). National DEAR Day (Drop Everything and Read). Datum pristupa: 14.12.2021. Preuzeto s: <https://www.nhaschools.com/en/blog/parent-room/national-dear-day-drop-everything-and-read>

Braš Roth, E., Markočić Dekanić, A., Markuš Sandrić, M. (2017). PISA 2015 : prirodoslovne kompetencije za život. Zagreb : NCVVO. Datum pristupa: 25.01.2021. Preuzeto s: <https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2018/05/PISA-2015-kb.pdf>

Cajner Petrincec, M. (2022). Školske knjižnice u doba pandemije COVID-19: izazovi i primjer dobre prakse na primjeru virtualnih knjižnica (Diplomski rad). Datum pristupa: 5.6.2022. Preuzeto s:

Cherry, K. (b.d.). Extrinsic vs. Intrinzična motivacija: Koja je razlika?. Datum pristupa: 26.10.2021. Preuzeto s: <https://hr.reoveme.com/extrinsic-vs-intrinzična-motivacija-koja-je-razlika/>

„Čitaj mi! Nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi“. (b.d.). Datum pristupa: 3.6.2022. Preuzeto s: <https://www.citajmi.info/kampanja/>

Čitanje (b.d.). U Hrvatska enciklopedija. Datum pristupa: 24.01.2021. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13429>

Čitateljski izazov Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku. GISKO. (2021). Datum pristupa: 4.4.2022. Preuzeto s: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/citateljski-izazov-gradske-i-sveucilisne-knjiznice-osijek/>

Drop Everything and Read (Ireland). EURead. (2019). Datum pristupa: 14.12.2021. Preuzeto s: <https://www.euread.com/2019/01/01/drop-everything-and-read-ireland/>

Europe Reads, EURead. (b.d.). Datum pristupa: 13.12.2021. Preuzeto s: <https://www.euread.com/europe-reads/#about>

European Book Day. EURead. (b.d.). Datum pristupa: 14.12.2021. Preuzeto s: <https://www.euread.com/projects/european-book-day/>

Gabelica, M. i Težak, D. (2017). *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Globaldizajn. (b.d). Preporuke knjižničara. www.efzg.hr. Datum pristupa: 4.6.2022. Preuzeto s: <https://www.efzg.unizg.hr/za-studente-29717/knjiznicno-dokumentacijski-centar/informacije-pravila-i-projekti/projekti-i-programi/preporuke-knjiznicara/45833>

Godina čitanja - preporuke na Radio Zadru. Gradska knjižnica Zadar. (2021). Datum pristupa: 4.4.2022. Preuzeto s: <https://www.gkzd.hr/node/34098>

Gradska knjižnica Požega dobitnik nacionalnog priznanja “Knjižnica godine”. Gradska knjižnica Požega. (2021). Datum pristupa: 7.4.2022. Preuzeto s: <https://gkpz.hr/2021/11/05/gradska-knjiznica-pozega-dobitnik-nacionalnog-priznanja-knjiznica-godine/>

Knjižnice grada Zagreba – Gradska knjižnica - Odjel za djecu i mladež. Nacionalni kviz za poticanje čitanja. (b.d.). Datum pristupa: 5.4.2022. Preuzeto s: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-odjel-za-djecu-i-mladez/projekti-6033/nacionalni-kviz-za-poticanje-citanja-1621/1621>

Knjižnice grada Zagreba. Odijelo za čitanje. (b.d.). Datum pristupa: 5.4.2022. Preuzeto s: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/odijelo-za-citanje/58631>

Knjižnice grada Zagreba - 2021. godina čitanja. Čitam, preporučujem. (b.d.). Datum pristupa: 5.4.2022. Preuzeto s: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/2021-godina-citanja-citam-preporucujem-57381/57381>

Knjižnice grada Zagreba - 2021. godina čitanja. Mitologije. (b.d.) Datum pristupa: 5.4.2022. Preuzeto s: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/2021-godina-citanja-mitologije/57513>

Kourkouta L, Iliadis C, Frantzana A, Vakalopoulou V. (2018). *Reading and Health Benefits. J Health Commun Vol.3 No.4:39*. Datum pristupa: 6.4.2022. Preuzeto s: https://www.researchgate.net/publication/329601541_Reading_and_Health_Benefits

Kovač, M. (2021). *Čitam, da se pročitam*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Kvaka – ured za kreativnu analizu. (2022). Noć knjige 2022. [Powerpoint slajdovi]. Datum pristupa: 4.6.2022. Preuzeto s: https://prijava.nocknjige.hr/datoteke/202204220916060.Noc_knjige_Kvaka_istrazivanje_2022.pdf

Kvizovi. GISKO. (b.d.). Datum pristupa: 4.4.2022. Preuzeto s: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/category/kvizovi/>

Lukutaito on monelle maailmassa elintärkeä selviytymistaito. Lukuviikko läsveckan. (b.d.). Datum pristupa: 15.12.2022. Preuzeto s: <https://lukuviikko.fi/lukutaito-on-monelle-maailmassa-elintarkea-selviytymistaito/>

Maričević, I. (2021). Čitam.hr. Datum pristupa 7.4.2022. Preuzeto s: <https://gkpz.hr/2021/11/04/citam-hr/>

Maričević, I. (2021). 175 sati čitanja za 175 godina Knjižnice. Gradska knjižnica Požega. (2021). Datum pristupa: 7.4.2022. Preuzeto s: <https://gkpz.hr/2021/04/02/175-sati-citanja-za-175-godina-knjiznice/>

Masar, M. (2021). GKZD_glavni programi. Datum pristupa: 4.4.2022. Preuzeto s: https://www.gkzd.hr/sites/default/files/Zadar_cita_2021_Gradska_knjiznica_Zadar.pdf

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2020). Odluka o izmjeni Odluke o obustavi izvođenja nastave u visokim učilištima, srednjim i osnovnim školama te redovnog rada ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i uspostavi nastave na daljinu. Datum pristupa: 5.6.2022. Preuzeto s: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Vijesti/2020/Uputa%20-%20osnovne%20i%20srednje%20skole%20-%202019.%203.%202020..pdf>

Mjesec hrvatske knjige. Nacionalni kviz za poticanje čitanja 2022. Nije lako kad si mlad. 2022. (b.d.). Datum pristupa: 20.4.2022. Preuzeto s: <http://www.mhk.hr/kviz/>

Mjesec hrvatske knjige. Općenito (b.d.). Datum pristupa: 26.10.2021.. Preuzeto s: <https://www.mhk.hr/jedan>

Mjesec hrvatske knjige 2022. Uvod. (b.d.). Datum pristupa: 20.4.2022. Preuzeto s: <https://www.mhk.hr/kviz/uvod>

Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. (2017). Datum pristupa: 26.10.2021. Preuzeto s: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje//Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja%20od%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>

NOĆ KNJIGE od 22. do 25. travnja uz više od 1200 besplatnih programa u 250 gradova. Noć knjige. (2022). Datum pristupa: 20.4.2022. Preuzeto s: <https://nocknjige.hr/tekstx.php?id=77&k=1>

O noći knjige. Noć knjige. (2017). Datum pristupa: 2.6.2022. Preuzeto s: <https://nocknjige.hr/tekstx.php?k=50&id=16>

O programu. Godina čitanja 2021. (b.d.). Datum pristupa: 3.4.2022. Preuzeto s: <https://citaj.hr/o-projektu/>

„O projektu Čitamo mi, u obitelji svi“. (b.d.). Datum pristupa: 27.10.2021. Preuzeto s: <https://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/citamo-mi-u-obitelji-svi/>

Objavljeni rezultati istraživanja tržišta knjiga u republici Hrvatskoj za 2022. Noć knjige. (2022). Datum pristupa: 4.6.2022. Preuzeto s: <https://nocknjige.hr/tekstx.php?id=80&k=1>

Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja (2020). *Narodne novine*, 32. Datum pristupa 5.6.2022. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_32_713.html

Odluka o nužnim mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19 (2020). *Narodne novine*, 51. Datum pristupa: 5.6.2020. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_04_51_1035.html

Peti–Stantić, A. (2019). Čitanjem do (spo)razumijevanja. Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb: Ljevak.

PISA 2022 - PISA NCVVO. (b.d.). Datum pristupa: 2.4.2022. Preuzeto s: <http://pisa.ncvvo.hr/o-pisa-ciklusima/pisa-2022/>

Poziv na sudjelovanje u projektu “Čitajmo zajedno – čitajmo naglas: zaboravljene knjige”. Hrvatska udruga školskih knjižničara. (2015.). Datum pristupa: 27.10.2021. Preuzeto s: <http://www.husk.hr/poziv-na-sudjelovanje-u-projektu-citajmo-zajedno-citajmo-naglas-zaboravljene-knjige/>

Rahmat, H. K., Muzaki, A., & Pernanda, S. (2021). Bibliotherapy as An Alternative to Reduce Student Anxiety During Covid-19 Pandemic: a Narrative Review. *Proceeding International Conference on Science and Engineering, 4*, 379-382. Datum pristupa: 6.4.2022. Preuzeto s: <http://sunankalijaga.org/prosiding/index.php/icse/article/view/692>

Reading Aloud Vorlesetag (Austria). EURead. (2019). Datum pristupa: 14.12.2021. Preuzeto s: <https://www.euread.com/2019/07/15/reading-aloud-vorlesetag-austria/>

Reščič Rihar, T. i Urbanija, J. (1999). Biblioterapija. Ljubljana : Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

Ridley, M. (2009). Beyond Literacy: Are Reading And Writing Doomed? Datum pristupa: 29.3.2021. Preuzeto s: <https://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/conferences/confsandpreconfs/national/seattle/papers/210.pdf>

Schleicher A. (2019). PISA 2018 – Insights and Interpretations. Datum pristupa: 31.3.2021. Preuzeto s: <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>

Škorić, L. et al. (2021). Knjigamed: za obavijesti o indikacijama, mjerama opreza i nuspojavama priključite se Noći knjige SMK. [Audiovizualna građa]. STUDMEF. Datum pristupa: 4.6.2022. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:105:978008>

„Tulum s(l)ova / (Owl)etter party“. (b.d.). Datum pristupa: 28.10.2021. Preuzeto s: <https://tulumslova.weebly.com/>

Týden čtení dětem v ČR. Celé Česko čte dětem. (b.d.). Datum pristupa: 14.12.2021. Preuzeto s: <https://celeceskoctedetem.cz/nase-aktivity/tyden-cteni-detem-cr>

Vidović, D. et al. (2021.) Utjecaj pandemije COVID-19 i potresa na kulturni sektor u Republici Hrvatskoj. Izvještaj o rezultatima istraživanja. Zagreb: Zaklada “Kultura nova” i Ministarstvo kulture i medija RH.

Zvonimir. (2019.) Evolucija digitalne kompetitivnosti: digitalna pismenost u EU. Datum pristupa: 3.11.2021. Preuzeto s: <http://spi.efst.hr/evolucija-digitalne-kompetitivnosti-digitalna-pismenost-u-eu/>

Über den Bundesweiten Vorlesetag. Der Bundesweite Vorlesetag. (b.d.). Datum pristupa: 15.12.2021. Preuzeto s: <https://www.vorlesetag.de/vorlesetag/>

13. sezona Nacionalnog projekta za poticanje čitanja i promicanje kulture čitanja – Natjecanje u znanju i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“, Agencija za odgoj i obrazovanje. (2021.). Datum pristupa: 27.10.2021. Preuzeto s: https://www.azoo.hr/izvannastavne-aktivnosti-arhiva/13-sezona-nacionalnog-projekta-za-poticanje-citanja-i-promicanje-kulture-citanja-natjecanje-u-znanju-i-kreativnosti-citanjem-do-zvijezda/?fbclid=IwAR0GIIXj5ApS2ZQtc6OH3WvCuZOp_w5qRnWB1PUGWOfvUy9i6VobHiHYRV4

135. obljetnica Zbirke povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta - Godina čitanja 2021. (2021). Datum pristupa: 4.6.2022. Preuzeto s: https://citaj.hr/vijesti/135-obljetnica-zbirke-povijest-knjiznice-filozofskog-fakulteta/?fbclid=IwAR2ja_b91dumMQE8In9YDRVqjieXrEk8FUN9VhDrf2V9bCpRolz-XZ4iuzY

10. Prilozi

10.1. Anketni upitnik

Utjecaj epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike studenata

Poštovani,

Ovu anketu provodim u svrhu izrade diplomskog rada na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, smjer bibliotekarstvo na studiju informacijskih znanosti. Upitnikom se prikupljaju podaci vezani uz područje čitalačkih navika studenata tijekom trajanja epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19.

Anketa je anonimna i ispunjavanje upitnika traje oko 5 minuta.

Unaprijed se zahvaljujem na izdvojenom vremenu!

Studentica: Kristina Amidžić

E-mail: amidzic.kristina@gmail.com

1. Koja je Vaša dobna skupina?

- 18-21
- 22-25
- 26-29

2. Koji je Vaš spol?

- Muško
- Žensko
- Ostalo: _____

3. Na kojoj se razini studija nalazite?

- Preddiplomski sveučilišni studij
- Diplomski sveučilišni studij
- Poslijediplomski sveučilišni studij

Epidemiološke mjere donesene su u ožujku 2020. godine. Određena pitanja u anketi odnose se na vrijeme prije i vrijeme poslije uvođenja epidemioloških mjera te će se uz svako takvo pitanje biti oznaka na koje se vrijeme odnosi.

4. Općenito, koji su Vaši razlozi za čitanje?

- Čitam iz užitka
- Čitam zbog posla
- Čitam u svrhu obrazovanja
- Čitam zbog informiranja
- Čitam zbog osobnog rasta i razvoja
- Ne čitam
- Ostalo: _____

5. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio negativan, navedite razloge nečitanja. U suprotnom prijedite na iduće pitanje.

- Ograničeno radno vrijeme knjižnice
- Nedostatak knjižnice u mojoj blizini
- Nedostatak vremena
- Nedostatak volje za čitanjem
- Čitanje mi nije zanimljivo
- Čitanje smatram nepotrebnim
- Radije ću pogledati film ili seriju nego čitati
- Knjige koje me zanimaju najčešće su posuđene
- Čitanje knjiga je zastarjelo
- Ostalo: _____

6. Jeste li učlanjeni u knjižnicu?

- Da, učlanio/la sam se prije uvođenja epidemioloških mjera
- Da, učlanio/la sam se nakon uvođenja epidemioloških mjera
- Ne nisam, ali se namjeravam učlaniti

- Ne nisam, niti se namjeravam učlaniti

7. Čitate li elektroničke sadržaje?

	Da	Ne
E-knjige		
E-časopise		
E-novine		

8. Općenito, koliko često čitate elektroničke sadržaje u odnosu na vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera?

	Vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera	Vrijeme nakon uvođenja epidemioloških mjera
Svaki dan		
Nekoliko puta tjedno		
Nekoliko puta mjesečno		
Nekoliko puta godišnje		
Ne čitam elektronički sadržaj		

9. Posjedujete li neki od uređaja za čitanje elektroničkog sadržaja? Moguće je označiti više odgovora.

	Da, posjedujem ga od prije uvođenja epidemioloških mjera	Da, kupio/la sam ga nakon uvođenja epidemioloških mjera	Ne posjedujem ali ga namjeravam kupiti	Ne posjedujem i ne namjeravam ga kupiti
Pametni telefon				
Tablet				
Računalo				
E-čitač				

10. Općenito, koliko često posuđujete knjige iz knjižnice?

	Vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera	Vrijeme nakon uvođenja epidemioloških mjera
Nekoliko puta godišnje		
Nekoliko puta mjesečno		
Otpribliže jednom mjesečno		
Nekoliko puta tjedno		
Nisam posuđivao/la u knjižnici		

11. Općenito, koliko vremena dnevno provodite u čitanju?

	Vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera	Vrijeme nakon uvođenja epidemioloških mjera
Manje od 30 minuta		
Oko sat vremena		
Oko dva sata		
Više od tri sata		
Nisam čitao/la svaki dan		

12. Općenito, koje vrste građe najradije čitate (nakon uvođenja epidemioloških mjera)?
Moguće je označiti više odgovora.

- Romane
- Novele
- Časopise
- Stripove
- Znanstvene i stručne knjige
- Povijesne knjige
- Knjige o psihologiji
- Religijske knjige
- Kuharice
- Novine
- Ne čitam
- Ostalo: _____

13. Na koje načine dolazite do primjeraka knjiga (nakon uvođenja epidemioloških mjera)?
Moguće je označiti više odgovora.

	Elektronička knjiga	Tiskana/ papirna knjiga
Kupnjom putem interneta		
Besplatnim preuzimanjem s interneta		
Posudbom iz knjižnice		
Posudbom od poznanika		
Posudbom od rodbine		
Fizičkom kupnjom na kioscima s novinama, časopisima i knjigama		
Čitanjem knjiga iz kućne knjižnice		
Razmjenjivanjem knjiga s drugim kolegama na studiju		
Ne nabavljam knjige		

14. Je li se tematika knjiga koje čitate promijenila u odnosu na vrijeme prije uvođenja epidemioloških mjera?

- Ne
- Da

15. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio pozitivan, navedite koju tematiku knjiga čitate. U suprotnom prijeđite na iduće pitanje.

16. U kojoj mjeri Vam čitanje knjiga pomaže da odvratite misli od bolesti COVID- 19?

Od 1.potpuno odmaže do 5.potpuno pomaže

17. Prema Vašoj procjeni, smatrate li da je bolest COVID-19 utjecala na učestalost Vašeg čitanja?

- Da, počeo/la sam čitati češće
- Da, počeo/la sam čitati rjeđe
- Ne, učestalost čitanja mi je ostala ista
- Nisam siguran/na

Poticanje na čitanje

Sažetak

Od davnina čitanje ima veliki utjecaj na pojedinca i društvo općenito. Poticanje na čitanje od iznimne je važnosti za svakoga od nas. Čitanje utječe na razvoj empatije i stvaralačkog mišljenja, proširuje vokabular, ima terapijski učinak te je temelj uspješnosti pojedinca i društva u kojemu se on nalazi. Ovaj rad usmjeren je na prikaz važnosti čitanja i čitalačke pismenosti. Opisuju se brojni projekti poticanja čitanja unutar Republike Hrvatske te ukratko i projekti poticanja čitanja u ostatku Europe. Također, opisuje se pojam biblioterapije i njen utjecaj na pojedinca u vrijeme pandemije bolesti COVID-19. Provedeno je i istraživanje o utjecaju vanjskih faktora poput epidemioloških mjera donesenih zbog bolesti COVID-19 na čitalačke navike kod studenata.

Ključne riječi: čitanje, važnost čitanja, projekti za poticanje čitanja, utjecaj epidemioloških mjera

Reading encouragement

Summary

Reading has had a great impact on the individual and society in general from ancient times. Reading encouragement is extremely important for each of us. It influences the development of empathy and creative thinking, expands the vocabulary, has a therapeutic effect, and is the foundation of the success of an individual and society in general. This paper focuses on the importance of reading and reading literacy. Numerous projects in the field of reading encouragement are described, both in Croatia and, in short, in the rest of Europe. It also describes the concept of bibliotherapy and its impact on the individual at the time of the COVID-19 pandemic. The research part of the paper examined the influence of external factors such as epidemiological measures adopted due to COVID-19 disease on reading habits in students.

Key words: reading, the importance of reading, projects to encourage reading, the impact of epidemiological measures